



Fylkesmannen i
NORDLAND

- vinker til Nordlands beste



Forvaltningsplan

Straume naturreservat, Bø kommune

Miljøvernavdelinga

Rapport 2014 - 3

Fylkesmannen i Nordland

Moloveien 10

8002 Bodø

Rapport

Nr. 2014 - 3

| | | |
|--|--------------------------------|-----------------------|
| Tittel: Forvaltningsplan - Straume naturreservat, Bø kommune | | |
| Utgiver: Fylkesmannen i Nordland | | |
| Antall sider: 46 | ISBN: 978-82-92558-60-7 | Dato: 15.08.14 |
| Forsidebilde: Deler av Skjørisen i Straume naturreservat Bilder i rapporten er tatt av Mia Husdal og tilhører Fylkesmannen i Nordland dersom fotograf ikke er oppgitt | | |
| Utarbeidet av: Mia Husdal - fmnomma@fylkesmannen.no | | |
| Emneord: Forvaltningsplan, Straume naturreservat, Bø kommune, våtmark, våtmarksfugl | | |
| <p>Sammendrag: Straume naturreservat ble opprettet 19. desember 1997 og formålet med vernet er å bevare et viktig våtmarksområde med tilhørende planteliv og fugleliv.</p> <p>Det vernede området består av to rike kulturlandskapssjøer – Saltvatnet og Førvatnet, samt Skjørisen som er en brakkvannspoll tilknyttet havet. Kommunesenteret i Bø – Straume – ligger i umiddelbar nærhet til Saltvatnet og store deler av reservatet er omkranset av bebyggelse, infrastruktur og kulturmark.</p> <p>Forvaltningsplanen beskriver de ulike verneverdiene nærmere, og ser på ulike tiltak som er aktuelle for området. Blant annet er det ønskelig å åpne opp gjengrodd område nord i Saltvatnet, samt etablere kantsone langs gangvei ved Straume skole. Planen beskriver dagens aktivitet i området og utdypet nærmere hva som er tillatt ut fra vedtatt verneforskrift for området.</p> | | |

Forord

Straume naturreservat er en del av et viktig våtmarksområde i Vesterålen. Naturreservatet ligger i kommunesenteret Straume i Bø kommune i et aktivt landbruksområde, omkranset av veier og bebyggelse. Dette fører til at det er mye aktivitet i grenseområdet til naturreservatet og behov for en forvaltningsplan som gir retningslinjer for hva som er tillatt i Straume naturreservat.

Proessen startet opp i 2012 med et møte med Bø kommune, før det ble sendt oppstartsmelding til berørte grunneiere og andre brukerinteresser. Det kom innspill fra Sametinget og Nordland fylkeskommune - som informerte om kulturminnet i reservatet. Sametinget så ikke behov for at det ble etablert arbeidsutvalg i prosessen. Planen ble sendt på høring til kommune, grunneiere og andre berørte parter 09.04.14 og det kom inn uttalelse fra Sametinget, Miljødirektoratet og Nordland fylkeskommune. Sametinget anså ikke konsultasjon med Fylkesmannen i Nordland eller Miljødirektoratet som nødvendig.

En referansegruppe bestående av Tor Andersen, Einar Botnmark (Bø kommune), Knut Einar Sjøberg (Straumevassdraget fiskeforening), Ole Jonas Johansen (Norsk Ornitologiske forening, avd. Vesterålen), Mareno Leonhardsen (Bø Jeger- og Fiskeforening) og Kari Hanne Paulsen (Straume skole) har bidratt i prosessen.

Forvaltningsplanen skal de neste årene være et hjelpemiddel og oppslagsverk for kommune, grunneiere og andre aktører som vurderer tiltak i eller i tilknytning til Straume naturreservat. I tillegg skal bevaringsmålene sikre overvåking av viktige verdier slik at nødvendige skjøtselstiltak kan igangsettes ved behov.

| | | |
|-------|--|----|
| 1. | Innledning..... | 8 |
| 2. | Naturmangfoldloven..... | 9 |
| 3. | Historikk | 9 |
| 3.1 | Verneprosess..... | 9 |
| 3.2 | Brukshistorie | 10 |
| 4. | Dagens status | 11 |
| 4.1 | Kunnskapsstatus..... | 11 |
| 4.2 | Verneverdier | 11 |
| 4.2.1 | Naturtyper | 11 |
| 4.2.2 | Fugl | 12 |
| 4.2.3 | Andre arter | 15 |
| 4.3 | Bruk av området | 15 |
| 4.3.1 | Landbruk..... | 15 |
| 4.3.2 | Friluftsliv og fiske | 15 |
| 4.3.3 | Tekniske inngrep | 15 |
| 5. | Forvaltning av Straume naturreservat | 17 |
| 5.1 | Trusler mot verneverdiene | 17 |
| 5.1.1 | Økologisk tilstand og gjengroing | 17 |
| 5.1.2 | Kraftlinje, kantvegetasjon og ferdsel..... | 18 |
| 5.1.3 | Fremmede arter | 19 |
| 5.1.4 | Beite i Straume naturreservat | 19 |
| 5.2 | Igangsatte tiltak | 19 |
| 5.3 | Bevaringsmål, planlagte tiltak og skjøtsel..... | 19 |
| 5.3.1 | Kartlegging av våtmarksfugl | 20 |
| 5.3.2 | Overvåking av vannkvalitet og tiltak mot gjengroing | 20 |
| 5.3.3 | Fremmede arter | 21 |
| 5.3.4 | Etablering av kantsone ved Straume skole..... | 21 |
| 5.3.5 | Tiltak mot kollisjon på kraftlinje | 22 |
| 5.3.6 | Oppsetting av informasjonsplakater | 22 |
| 5.4 | Retningslinjer for brukerinteresser | 23 |
| 5.4.1 | Landbruk..... | 23 |
| 5.4.2 | Friluftsliv, jakt og fiske | 25 |
| 5.4.3 | Tekniske inngrep | 26 |
| 5.4.4 | Motorisert ferdsel | 27 |
| 5.5 | Oppsyn og administrasjon | 27 |
| 5.6 | Dispensasjonssøknad..... | 28 |
| | Vedlegg 1- Verneforskrift for Straume naturreservat | 31 |
| | Vedlegg 2 - Naturtyper og arts mangfold | 34 |
| | Vedlegg 3 - Bevaringsmål, med tilstandsvariabler og overvåkingsmetodikk..... | 36 |
| | Vedlegg 4 - Samlet tiltaksbeskrivelse med kostnadsoverslag og fremdriftsplan..... | 42 |
| | Vedlegg 5 - Kart over informasjonstiltak og ulike tekniske inngrep | 43 |
| | Vedlegg 6 - Begrepsforklaring..... | 44 |

1. Innledning

Straume naturreservat i Bø kommune ble fredet ved kongelig resolusjon av 19. desember 1997. Naturreservatet dekker et totalareal på ca. 1 641 daa hvorav ca. 290 daa er landareal (se figur 1). Hele reservatet ligger i Bø kommune i Nordland fylke og er privateid.

Formålet med fredningen er: "å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig av hensyn til det spesielle og sårbare fuglelivet."

Bø kommune ligger sørvest på Langøya i Vesterålen. I vest grenser kommunen mot Norskehavet og i sør kommer Vesterålsfjorden inn. Kommunen er totalt på 247 km² og kommunesenteret ligger på tettstedet Straume. Her ligger også Straume naturreservat. I Bø kommune var det registret 2720 innbyggere i 2011 og 285 av disse bodde i tilknytning til kommunesenteret Straume.

Reservatet tilhører nedre del av et større våtmarkskompleks, Straumevassdraget. Straumevassdraget inkluderer nedbørsfeltet til Saltvatnet (ca. 18 km²), Langvatnet og Kringelvatnet nord for Straume og Førvatnet med tilhørende system. Nedbørsfelt slik som nedbørsfeltet til Saltvatnet, har et samlet utløp, mens Førvatnet og området nord for Straume tilhører kystfelt uten bestemte utløpspunkt. Vassdraget består av en rekke innsjøer med korte elvestrekninger mellom. Saltvatnet og Langvatnet med tilhørende system drener i Skjørisen, mens Førvatnet drenerer i Førpollen (sør for Skjørisen).

Figur 1: Kart over Straume naturreservat i Bø kommune (grønn linje) og Straumevassdraget som strekker seg fra Saltvatnet i vest til Kringelvatnet i nordøst (rosa linje)



Straume naturreservat består av tre nesten adskilte områder. Førvatnet og Saltvatnet er vegetasjonsrike vatn like over havnivå, mens Skjørisen er en langgrunn brakkvannspoll. Våtmarksområdet ligger i et kulturlandskap omkranset av veier, landbruksområder og bebyggelse.

Naturreservatet består av relativt kalkfattige bergarter som båndgneis i nord og mangeritt i sør og er dekt av løsmasser. Dette er løsmasser som er dannet på stedet ved fysisk eller kjemisk nedbryting av berggrunnen. Det er en gradvis overgang til underliggende fast fjell. I Førvatnet kommer det inn marine strandavsetninger.

Klimaet på Straume er oseanisk og kjennetegnes ved milde vintre (0 - 4 °C) og relativt kjølige og fuktige somre (8 - 12 °C). Årsnedbøren er på ca. 1300 mm/år.

2. Naturmangfoldloven

Ved utøving av offentlig myndighet skal prinsippene i naturmangfoldloven (nml) §§ 8 - 12 gi retningslinjer, og det skal fremgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Dette betyr blant annet at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Videre skal generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen vektlegges (nml § 8). Forvaltningsplanen er utarbeidet i henhold til verneforskriften for Straume naturreservat og ved bruk av oppdatert kartleggingsdata og innspill fra lokal referansegruppe. Dette fører til at forvaltningsplanen og oppfølging av denne vil være positivt for artene og naturtypene i

området. Siden retningslinjene for kunnskapsgrunnlaget er oppfylt vil føre - var - prinsippet tillegges liten vekt (nml § 9).

I forbindelse med forvaltningsplanen er det utarbeidet nærmere bevaringsmål for ulike naturkvaliteter som grunnlag for overvåking av naturtilstanden i området. I tillegg er området aktuelt for overvåking gjennom Vanddirektivet¹. Dette vil gi et styrket grunnlag for å kunne vurdere samlet belastning av ulike aktiviteter i området. Prinsippet i nml § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning er dermed vurdert og tillagt vekt.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver, får ikke særlig betydning, ettersom verneforskriften som forvaltningsplanen bygger på legger vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjøres i området.

Prinsippet om beste tilgjengelige teknikker og driftsmetoder vurderes som aktuelt bl.a. i forbindelse med skjøtselstiltak. Prinsippet om beste lokalisering vurderes som relevant i forbindelse med bl.a. behandling av søknader om dispensasjoner, både når det gjelder spørsmålet om dispensasjon bør gis og eventuelt hvilke vilkår som bør settes (nml § 12).

3. Historikk

3.1 VERNEPROSESS

Straume naturreservat ble vernet gjennom «verneplan for våtmarksområder i Nordland», hvor 23 verneområder ble vedtatt 19. desember 1997. Verneplanarbeidet startet så langt tilbake

¹ **Vanddirektivet** er et direktiv fra EU som setter miljømål for vannkvalitet (se vedlegg 6 for nærmere beskrivelse)

som i 1979 med registrering av 400 lokaliteter), og var en lang prosess som blant annet inkluderte justering av flere vernegrenser og flere interdepartementale høringer. I høringen var det to grunneiere tilknyttet Straume naturreservat som gikk mot vern på grunn av landbruksinteresser.

I 2007 ble det holdt rettsmøte i forbindelse med grenseoppmålingssak 1840-1999-000 og jordskifterettet merket grensen i terrenget. Alle grunneierne ble informert og heftelse ble i tillegg tinglyst på aktuelle eiendommer.

I 2012 ble en mindre endring av vernegrense og verneforskrift vedtatt av Miljødirektoratet. Bakgrunnen var at det i forkant av vernet var etablert gangvei på fylling i Saltvatnet som havnet innenfor. I tillegg ble fylling til Bøheimen bo- og behandlingssenter etablert ulovlig i reservatet i 2002. Endring av vernegrensen medførte at begge fyllingene ble liggende utenfor verneområdet, samtidig som verneforskrift og gårds – og bruksnummer ble justert etter ny mal og oppdatert matrikkel.

Figur 2: Deler av Saltvatnet med kommunesenteret Straume til venstre i bakgrunnen



Naturreservat er den strengeste form for vern et område vernet etter den gamle naturvernloven kan ha. Den nye naturmangfoldloven trådte i kraft 1. juli 2009 og erstatter den gamle loven. Etter denne datoen skal alle naturreservat forvaltes etter den nye loven, men forskriftene som ble vedtatt ved vern gjelder.

3.2 BRUKSHISTORIE

Det har vært bosetting i tilknytning Straume siden jernalderen. Det er registrert en automatisk fredet gravrøys fra jernalder ved Sjøttmyra i kantsonen sørøst for Saltvatnet i Straume naturreservat (www.riksantikvaren.no/askeladden). For nærmere plassering av kulturminnet, se vedlegg 5.

I området rundt reservatet er det en god del kulturmark med overflatedyrket innmark, gamle slåttemark i gjengroingsfase og beitemark. I deler av kantvegetasjonen i reservatet har det pågått beite i lengre tid, i hovedsak av sau og kyr.

Det har blitt arbeidet aktivt siden 90 - tallet for å få redusert utslippet av fosfor og tarmbakterier til vassdraget. Dette har vært utslipp i hovedsak innenfor nedbørsfeltet til Saltvatnet (se figur 1). Det var mye forurensing fra landbruk og private husholdninger, blant annet gikk

avløpsvatnet fra 530 personer kun gjennom slamavskillere før det endte som direkte utslipp i vassdraget. I tilknytning til landbruket var det manglende gjødsellagre, samtidig som det foregikk spredning av gjødsel om høsten.

Det har i etterkant blitt etablert renseanlegg tilknyttet avløpsvatnet fra husholdningene i nedbørsfeltet, og i dag går utslippet ut i Førpollen. I landbruket er det etablert gjødsellagre og gjødselplaner. Fortsatt er det lagret mye næringsstoffer i sedimenter ved brua i Langmovatnet som det må tas hånd om. Overvåking av vanntilstanden i 2006 ved Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) viste en fortsatt meget dårlig tilstandsklasse ved Langmovatnet øst i vassdraget. Det var en viss grad av selvrensing mot havet, med gradvis reduksjon i næringsstoffs-konsentrasjonene, noe som ga bedre økologisk status nærmere reservatet. Det ble ikke gjennomført målinger i Straume naturreservatet, og heller ikke i nedbørsfeltet til Førvatnet.

4. Dagens status

4.1 KUNNSKAPSSTATUS

I forkant av vernet ble det på slutten av 70 – tallet gjennomført registreringer av fuglebestandene i vassdraget. På 90 – tallet ble hele Bø kommune viltkartlagt. Miljøtilstanden i vassdraget vært fulgt opp med overvåking siden starten av 90 – tallet i regi av Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) og Fylkesmannen i Nordland. I forbindelse med naturtypekartlegging i 2011 av Birkeland og Sortland ble også hekkende fugl i Straume naturreservat kartlagt.

All informasjon om naturtyper og nyere hekking i reservatet i denne planen er hentet fra rapporten til Birkeland og Sortland (2011).

Sammen med lokal kunnskap om vassdraget fra referansegruppa gir dette en oppdatert og god informasjon om verneverdiene i Straume naturreservat.

4.2 VERNEVERDIER

4.2.1 Naturtyper

Skjørisen utgjør den innerste delen av et fjordsystem med naturlig lavt oksygeninnhold i bunnvatnet og er en brakkvannspoll (B-verdi²). Skjørisen har ferskvannstilførsel fra Saltvatnet i nordøst og Langvatnet i nord og er omkranset av fuktige saltgressenger og kulturmark. Områder med tidvis lavt oksygeninnhold i bunnvannet vil mangle enkelte arter som har krav til permanent god oksygentilgang. Vegetasjonen i selve brakkvannspollen er ikke kartlagt.

Førvatnet som ligger lengst mot sør er en rik kulturlandskapssjø (A-verdi). Vatnet er lite, grunt med omkringliggende myr og vannkantvegetasjon og har en rik vannvegetasjon hvor langskuddvegetasjon dominerer. Vegetasjonstypen rik langskuddvegetasjon er vurdert å være sterkt truet og førte til at området fikk høyeste verdi ved kartleggingen (Birkeland og Sortland 2011). Tilløpselva til Førvatnet, Holeelva er delvis rettet ut og går gjennom produktivt jordbruksområde før den ender i Førvatnet.

² **Verdisetting etter DN-håndbok 13.**

Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. Tredelt verdisetting der: A er nasjonal/internasjonal verdi, B er regional verdi og C er lokal verdi.



Figur 3: Førvatnet er kartlagt som en rik kulturlandskapsjø

Saltvatnet er også en rik kulturlandskapsjø (B-verdi). Vatnet er et langstrakt, grunt vatn som ligger like over havnivå. De mest vegetasjonsrike strandområdene ligger i den sørvestre delen og mot nord. I enkelte områder er det registret langskuddvegetasjon med arter som høstvasshår (VU³), storblærerot, elve-snelle og flaskestarr. Det er flere evjer og bukter med elvesnelle-starr-sump. Høstvasshår (VU) er registrert som sårbar på den norske rødlista, men er i hovedsak truet i Sør-Norge og har stabil bestand nord for Salten (Kålås 2010).

Langs vestsiden av Saltvatnet er det enkelte myr- og fuktengområder, samt noe lynchhei med spredte eksemplarer av vier og bjørk. I den sørvestre delen av vatnet er det ei lita naturbeitemark med utformingen fuktig fattigeng. Naturbeitemark er areal som blir beitet og er ugjødslet. Tilløpselva til Saltvatnet, Fiskuelva, drenerer fra Straumevassdraget som inkluderer bebyggelse og et produktivt jordbruksområde.

I begge vatnene er det blant annet registrert flere flytebladplanter som har røtter på bunnen og blad som flyter på

overflaten, slik som nøkketjønnaks og småtjønnaks.

Det er lite skog innenfor grensene til naturreservatet, men noe inngår i kantsonen til Saltvatnet og Førvatnet. Kantsonen domineres av bjørk.

Sørvest for Skjørisen er det et lite areal med strandeng som beites, og sør for Saltvatnet er det ei lita kulturbeitemark som holdes i hevd.

4.2.2 Fugl

Straume naturreservat er en sentral del av et svært rikt våtmarksområde, og det er gode hekkeforhold, spesielt tilknyttet vatnene (se tabell 1). I Skjørisen går vernegrensa langs vannkanten, og hekking skjer utenfor grensene i denne delen av reservatet.

I 2012 ble det blant annet registrert 11-12 par horndykkere i reservatet. De fleste hekket i Saltvatnet. Utbredelsen av horndykker er ofte knyttet til skjermede områder med brede vegetasjonsbelter med noe glissen vegetasjon av elvesnelle. Disse områdene grenser ofte til områder med åpne vannspeil (Gaarder og Kristiansen 2009).

³ **Rødlistekategori** - se vedlegg 6 for nærmere beskrivelse

Tabell 1: Sammenstilling av prioriterte viltlokaliteter i Straume naturreservat (tabell etter Birkeland og Sortland 2011) Grensene for viltlokalitetene er i hovedsak lik avgrensingen av vatnene og pollen

| Område | Funksjon | Årstid | Verdi |
|-------------------|---|----------|--------------|
| Saltvatnet | Hekkeområde, rasteplass, trekkvei, myteområde | V/S/H | Svært viktig |
| Førvatnet | Hekkeområde, rasteplass, myteområde | V/S/H | Svært viktig |
| Skjørisen | Hekkeområde, rasteplass, trekkvei, myteområde | V/S/H/Vi | Svært viktig |



Figur 4: Svarthalespove er sterkt truet og Straumevassdraget har hatt en sentral rolle for den nordlige underarten

Foto: Steve Baines

I Saltvatnet hekket det også i 2011 storspove (2-3 par) og strandsnipe (2 par). I tillegg ble vipe dokumentert hekkende både i Saltvatnet (1 par) og Skjørisen (2 par). Alle disse artene er nær truet (NT) på den norske rødlista, og det antas at artene har hatt en nedgang i Norge på over 10 % de siste 20 årene.

Svarthalespove er sterkt truet (EN) i Norge og arten har fått egen forskrift som prioritert art⁴. Flere svarthalespover ble registrert spillende sammen med vipe i

⁴ **Prioritert art** er en art som har fått egen forskrift med bakgrunn i naturmangfoldloven. Forskriften forbyr inngrep som kan skade arten eller dens leveområde.

kulturlandskapet på begge sider av Skjørisen, men det ble ikke dokumentert hekkende svarthalespove i reservatet i 2011. Norsk Ornitologiske Forening registrerte heller ikke hekkende fugl i 2012 og 2013. Svarthalespove har tidligere blir registrert hekkende i relativt stort antall i tilknytning til vatnene. I 1972 ble det blant annet registrert 4 - 5 par hekkende svarthalespover i tilknytning til Saltvatnet, 1 par i tilknytning til Førvatnet og 3 par like utenfor reservatet (Folkestad 1978).

Brushane har tidligere vært en karakterart for verneområdet, og i 1972 ble det registrert åtte hanner og tre hunner ved Saltvatnet og Førvatnet. I 2011 ble arten kun observert rastende. Brushane er sårbar på den norske rødlista og har hatt

en nedgang i hele Nord - Europa siden 1970 - tallet. Svømmesnipe var tidligere kartlagt med to individ ved Saltvatnet (Folkestad 1978), men ble ikke registrert i 2011.

I 2011 ble det registrert en sannsynlig hekking av ett par storlom. Storlom ble også kartlagt ved vatnene i 1972.

I både Saltvannet og Førvatnet hekker også flere ulike ender som stokkand, krikand, stjertand (NT), toppand, siland, ærfugl og brunnakke. Stjertand var tidligere ikke hekkefugl i reservatet. I tidligere kartlegginger (Bergmann 1997) ble skjeand observert årlig og hekking var påvist. Taffeland, bergand og knekkand er også tidligere observert i reservatet.

Det ble registrert 14 familiegrupper med grågås i Saltvatnet, samt sangsvaner både i Saltvatnet og Førvatnet. Et par sangsvaner hekket i Førvatnet så tidlig som i 1972 (Folkestad 1978).

Straume naturreservats betydning for hekkende sjøfugl er liten, men både hettemåke (NT) og fiskemåke (NT) hekker i mindre kolonier i Saltvatnet.

Begge artene er nær truet på den norske rødlista og har hatt en bestandsnedgang de siste 20 årene, selv om bestanden i nordlige deler av landet har vært mer stabile.

I tillegg er det registrert mange spurvefugl i reservatet, blant annet sivsanger, stær (NT) og bergirisk (NT). Spurvefugl er tilknyttet skog i kantsonen til Saltvatnet og Førvatnet.

Sensommer og høst er reservatet et viktig samlingssted for mytende ender. I 2011 ble det registrert både grågås, kortnebbgås, laksand, siland, stokkand og brunnakke. Tidligere er også krikand registrert mytende i reservatet på høsten.

Straume naturreservat er også en viktig trekklokalitet, spesielt for våtmarksområdene lengre opp i Straumevassdraget. Området omkring utløpsoset av Langvatnet er isfritt en stor del av vinteren og fungerer som oppholdssted for sangsvane, stokkand og fossefall (Bergmann 1997).

Figur 5: I tilknytning til elva mellom Saltvatnet og Skjørisen ble det i 2012 satt opp både fiskefeller og minkfeller



4.2.3. Andre arter

Elvemusling har ikke vært registrert i elveløp innenfor reservatet, men hadde historisk en bestand i innløpselva til Saltvatnet. På grunn av tidligere reguleringer i vassdraget (fram til 70 - tallet) senere forurensing og dårlige fiskebestander har bestanden av elvemusling vært dårlig i vassdraget de siste hundre år.

Under kartlegging i 2011 ble det lett etter elvemusling i reservatet uten at det ble gjort noen registreringer (Birkeland og Sortland 2011).

Straumevassdraget har en liten bestand med sjørretet og laks. Det er registreringer av ål i hele vassdraget.

Steinkobbe har Førpollen som leveområde hele året, mens oter bruker hele reservatet. Det er ikke kjente yngleområder for oter i reservatet.

4.3 BRUK AV OMRÅDET

4.3.1 Landbruk

Straume naturreservat ligger i et aktivt jordbruksområde og grenser til innmark. I dag er det i hovedsak områdene i tilknytning til Saltvatnet og Skjørisen det fortsatt er landbruksdrift, mens kulturlandskapet ved Førvatnet er i en gjengroingsfase. Innenfor vernegrensen er det ikke innmark, men det foregår storfebeite på både strandenga ved Skjørisen og naturbeitemarka sør for Saltvatnet. I begge områdene foregår det beite med skotsk høylandsfe, og enkelte fuktige deler av naturbeitemarka har noe tråkkskader i forbindelse med beiteområdet. Ved Saltvatnet går det to gjerder fra hovedvei og ut i vannkanten.

4.3.2 Friluftsliv og fiske

Både Straume skole, som ligger nord for Saltvatnet, og Straume barnehage bruker

naturreservatet. På vinteren er det skiturer i området og om sommeren er det blant annet fugleturer. Barnehagen har en gapahuk som ligger ved Saltvatnet, på grensen til Straume naturreservat. Gapahuken ble etablert før området ble vernet, og i forbindelse med etableringen ble det fjernet noe skog

Det selges ca. 200 fiskekort årlig i vassdraget. Hoveddelen av fisket foregår i Skjørisen, men det er også noe fiske i Saltvatnet. Straumevassdragets fiskeforening fikk i 2012 dispensasjon for å sette opp fiskefelle ved utløpet av Saltvatnet. Fella inngår som del av "Prosjekt Sperrevasdrag i Nordland" i regi av Prosjekt Utmark. Dette prosjektet har som hensikt å kartlegge bestander av anadrome laksefisk i en rekke vassdrag, samt ta ut rømt oppdrettsfisk.

Fangst av sjøpattedyr foregår ikke i reservatet.

I forbindelse med bruk av gapahuken og fritidsfiske er det etablert enkelte stier i reservatet (se vedlegg 5). Stien fra skolen går øst for Saltvatnet og ligger i kantsonen til vatnet. Tidligere var kantsonen rundt vatnene mer åpen, men det har vært en tilgroing av lauvskog som har gjort enkelte områder mindre tilgjengelig for blant annet fiske. Det er lokalt ønske om å rydde sti rundt hele Saltvatnet.

4.3.3 Tekniske inngrep

Det står ei lita badstu i reservatet nordvest i Saltvatnet. Badstua var etablert før området ble vernet og hører til en av privatboligene ved hovedveien. Det ligger 4 - 5 båter i Saltvatnet. Båtene ligger også lagret i vannkanten.



Figur 6: Kraftlinja krysser Skjørisen og kan være en trussel for fugler som bruker Skjørisen som beiteområde

Det har tidligere vært søkt om dispensasjon for å oppføre gapahuk og kai i reservatet. Dette har blitt avslått på grunn av at både bygging i reservatet, og en sannsynlig økning av ferdsel i etterkant, ville være i konflikt med verneformålet.

Straume naturreservat er knyttet sammen i utløpselva fra Saltvatnet til Skjørisen. Fylkesvei 820 med gang- og sykkelvei krysser elva med ei bru og går 6 m gjennom naturreservatet. I tillegg krysser veien til bebyggelsen ved Fagerhaugvatnet gjennom reservatet mellom Saltvatnet og Førvatnet. Her går veien i en strekning på ca. 40 m gjennom reservatet.

På det grunneste området sør i Skjørisen går det i dag ei kraftlinje til bebyggelsen på Forøya (se vedlegg 5).

I 2003 ble det lagt fiberkabel til Bøheimen gjennom Saltvatnet, og det ble lagt ned ett trekrør på 40 mm i vatnet. Røret ble gravd ned på begge sider av vatnet (se vedlegg 5). I 2008 ble det anlagt ny fiberforbindelse mellom Straume og Bø sentral (Telenor). Det ble gjort avtale med

Veivesenet om å legge kabel i bruhode og grave i veikanten langs resten av strekningen, for å unngå å berøre naturreservatet.

I nordenden av Skjørisen er det plassert pumpe-stasjon for avløpsvann innenfor naturreservatet. Pumpe-stasjonen ble utbedret i 2013, og samtidig ble tilhørende rør skiftet ut. Det ligger også en pumpe-stasjon vest for Skjørisen like utenfor reservatet. Begge pumpe-stasjonene leder avløpsvann ut i Førpollen. I tillegg går flere gamle dreneringskanaler og avløpsrør ut i reservatet. Det er blant annet en avrenningskanal øst for skolen som går inn i Saltvatnet. Kanalen holdes åpen maskinelt, for å hindre oppdemming nord for veien. Nedre deler av Holeelva (innløpselva til Førvatnet) ble kanalisert på 50 – tallet.

5. Forvaltning av Straume naturreservat

5.1 TRUSLER MOT VERNEVERDIENE

5.1.1 Økologisk tilstand og gjengroing

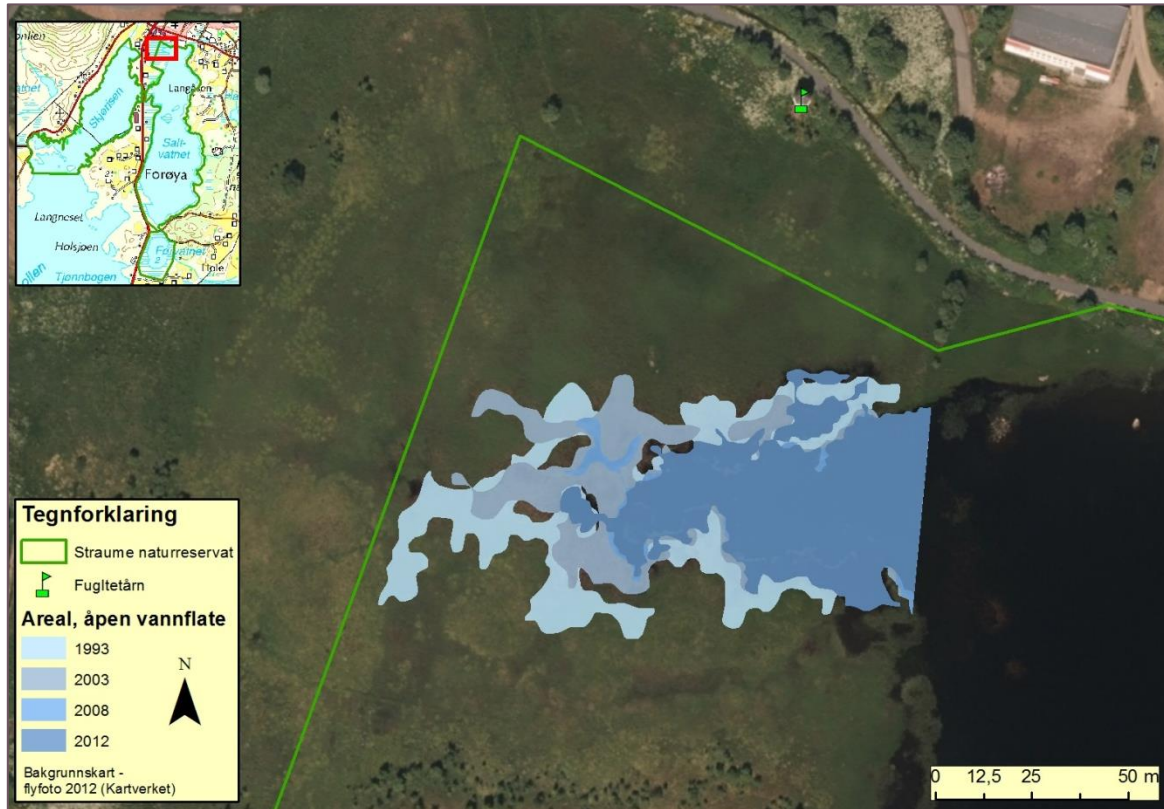
Gjennom det landsomfattende arbeidet med Vanndirektivet blir alle innsjøer, elver og havområder klassifisert etter økologisk tilstand. Målet er at tilstanden skal være svært god eller god. Langmovatnet øst for Saltvatnet er klassifisert med antatt svært dårlig økologisk tilstand basert på NIVAs målinger av vannkvalitet i 2006, mens selve Saltvatnet er uklassifisert. Skjørisen, hvor flere av nedbørsfeltene i Straumevassdraget drener ut, er klassifisert som antatt dårlig økologisk tilstand. Dette skyldes avrenning fra landbruk høyere opp i nedbørsfeltene og tidligere punktutslipp fra renseanlegg. Førvatnet er klassifisert som antatt moderat økologisk tilstand på bakgrunn av at nedbørsfeltet er lite med noe landbruksaktivitet og at innløpselva (Holeelva) er kanalisert. Omfanget av avrenning fra landbruket til Førvatnet er ukjent.

På grunn av næringstilførsel fra i hovedsak

landbruket har det vært gjengroing i begge vatnene i etterkant av vernet (flyfoto fra 1993). I Saltvatnet har det i hovedsak vært gjengroing ved fugletårnet nord i vatnet (se figur 2 og vedlegg 3). I perioden fra 1993 til 2012 ble arealet med åpent vann redusert med ca. 40 % og vegetasjonsbeltet er økt med nærmere 40 m (vest - øst). For å se på endringene er gamle flyfoto sammenlignet med nyere bilder. Utbredelsen av vannvegetasjon vil ha en naturlig variasjon i løpet av vekstsesongen. Bildene er ikke tatt på samme tidspunkt i vekstsesongen og det vil derfor gi en usikkerhetsfaktor i beregning av areal (se ulike datoer i vedlegg 3). Likevel viser resultatet en tydelig reduksjon i areal fra vernetids-punkt. I dette området nord i Saltvatnet ble fugletårnet plassert på grunn av nærheten til våtmarkfugl i hele sesongen. Gjengroingen medfører at færre fugl benytter området enn tidligere og fuglene som benytter områder oppholder seg lenger unna fugletårnet enn tidligere.



Figur 7: Norddelen av Saltvatnet. Området til høyre i bildet har størst gjengroing og hvor det er ønskelig å gjennomføre tiltak



Figur 8: Kart som viser åpent vann ved fugletårnet nord i Saltvatnet. Lyseblå viser åpent vann ved vernetidspunkt og mørkeblå viser areal åpent vann i 2012. Reduksjonen er på ca. 40 %. Bakgrunnsbildet er flyfoto fra 2012

I Førvatnet har det også vært gjengroing siden 1993, og det totale areal av vatnet er redusert med ca. 3 %. Hoveddelen av gjengroingen har skjedd i den nordlige delen av vatnet hvor den totale reduksjonen av åpent vatn er på 31 % (se figur 2, vedlegg 3). Her har vegetasjonsbeltet økt opp mot 20 m (nord - sør).

I Saltvatnet har gjengroingen skjedd i hele perioden, mens for Førvatnet har hoveddelen av gjengroingen skjedd i perioden 1993 - 2003.

5.1.2 Kraftlinje, kantvegetasjon og ferdsel

Kraftlinja over Skjørisen er plassert i innflygingsområdet for våtmarksfugl som skal til eller fra gruntvannsområdene i Skjørisen. Under kartleggingen i 2011 ble det funnet rester av en sangsvane like i

nærheten av kraftlinjen. Det ble også observert en sangsvane som nesten kolliderte med kraftlinjen (Birkeland og Sortland 2011).

Sør for Straume skole er det etablert ei fylling ut i Saltvatnet i forbindelse med etablering av gangvei på 90-tallet. Her mangler det kantvegetasjon for deler av området (ca. 70 m).

Fiske i vassdraget sammenfaller med den sårbare perioden for hekkende våtmarksfugl, men kantvegetasjon hindrer ferdsel langs store deler av vatnene. Dette fører til en naturlig kanalisering av aktivitet til åpne områder ved innløpselva, gapahuken og utløpselva ved Saltvatnet. Hekkelokalitetene er lokalisert til områder med vannvegetasjon, og forstyrrelsen vurderes ikke å være en trussel.

5.1.3 Fremmede arter

Det er registrert og fanget mink i Straume naturreservat. I følge *Handlingsplan mot amerikansk mink* (DN-rapport 5 - 2011) antas mink å være en nøkkelfaktor bak tilbakegangen i den norske bestanden av horndykker. Det kan heller ikke utelukkes at minken tar unger fra svarthalespove, selv om det antas at andre predatorer er en større trussel mot denne arten (Strann m. fl., 2012). For å holde bestanden nede vil det nok være behov for kontinuerlig fangst av mink i hele vassdraget.

På Forøya er det registrert hagelupin og tromsøpalme utenfor reservatet. Det er også registrert hagelupin ved to lokaliteter nær veien ved Skarvågen (Birkeland og Sortland 2012). Tromsøpalme kan spre seg til en rekke ulike voksesteder. Den spres over korte avstander med vind og vann, mens biltrafikken står for mer langtransportert spredning. Hagelupin har stor frøproduksjon og danner langvarige frøbanker (> 50 år). Den er flere steder etablert også i kantene av gråorheggeskog og løvkratt langs vassdrag og vil endre vegetasjonssammensetning og næringsforhold der den etablerer seg. Disse artene utgjør en trussel for de vegetasjonstypene og artene som er i reservatet, dersom de spre seg.

5.1.4 Beite i Straume naturreservat

Det har vært beite lenge i reservatet, både vest for Skjørisen og sørvest for Saltvatnet (Forøya). Tidligere var det beite av både kyr og sau, men i dag er produksjonen gått over til kjøttfe og det beiter ca. 40 storfe på Forøya i deler av beitesesongen. Kjøttfe er tyngre enn kyr, noe som har medført noe tråkkskader i naturbeitemarka på Forøya. Foreløpig har ikke dette et omfang som påvirker verneverdiene.

5.2 IGANGSATTE TILTAK

Det har blitt arbeidet aktivt siden 90-tallet i kommunen for å få redusert utslippet av næringsstoffer til vassdraget (se kapittel 4.2). I dag er utfordringene knyttet til tilsig av næringsstoffer til Langmovatnet øst for reservatet. En kulvert som er bygd i tilknytning til vei har demmet opp vannet og ført til stor sedimentering av næringsstoffer. Disse må sannsynligvis fjernes manuelt for ikke å spre seg videre nedover vassdraget. Dagens status innenfor reservatet er ikke kjent, men antas å være betydelig redusert.

Tilstanden er dårlig for sjørret og laks i vassdraget. Det er igangsatt flere undersøkelser for å få bedre forståelse av situasjonen og for å vurdere hvilke fiskeforbedringstiltak som kan igangsettes. Det er blant annet montert ei fiskefelle i elva mellom Saltvatnet og Skjørisen for å registrere bestanden av anadrom laksefisk som går opp i vassdraget.

I 2012 ble det kjøpt inn feller for fangst av mink og gitt dispensasjon fra verneforskrift for utsetting av fellene for perioden 2012 - 2014. Fangsten blir gjennomført i regi av Straumevassdraget fiskeforening i forbindelse med daglig røkting av fiskefelle ved utløpet av Saltvatnet. Fellene fanget dårlig om sommeren, men godt på høsten. Ca. 11 – 12 mink ble fanget i 2012 og 7 mink ble fanget i 2013.

Nordvest før Saltvatnet er det plassert et fugletårn som eies av kommunen. Fugletårnet kanaliserer ferdsel og reduserer forstyrrelser i hekkeperioden.

5.3 BEVARINGSMÅL, PLANLAGTE TILTAK OG SKJØTSEL

Overvåkning av verneområder i Norge skal foregå på to ulike nivå. Det skal

igangsettes en nasjonal overvåkning av utvalgte verneområder som vil representere ulike naturtyper og miljø. Den nasjonale overvåkingen vil gi kunnskap om utvikling over tid i ulike naturtyper og skal være relativt detaljert. I tillegg skal det utarbeides enkle overvåkningsprogram for utvalgte mindre verneområder. Disse overvåkningsprogrammene skal fokusere på konkrete bevaringsmål fastsatt av forvaltningsmyndigheten i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplan og vil inkludere Straume naturreservat.

5.3.1 Kartlegging av våtmarksfugl

I likhet med andre arter er våtmarksfugl avhengige av gunstige forhold i hele sine leveområder for å kunne opprettholde levedyktige bestander på sikt. Naturmangfoldloven har fokus på at en skal se artene og artenes leveområder i sammenheng. Siden Straume naturreservat er en mindre del av et større våtmarkskompleks vil det være vanskelig å fastsette bevaringsmål for hekkebestander av våtmarksfugl. Overvåking av arter innenfor verneområdet vil ikke fange opp hele bestanden, og bestanden vil påvirkes av faktorer utenfor vernegrensen. Likevel er det enkelte arter som har vært knyttet til samme lokaliteter i verneområdet over lang tid, og som i stor grad har faste hekkelokaliteter. Omfang og lokalisering av disse artene er viktig for forvaltningsmyndigheten, og det vil derfor være aktuelt å kartlegge bestanden av våtmarksfugl hvert 10. år (se vedlegg 4).

5.3.2 Overvåking av vannkvalitet og tiltak mot gjengroing

For å opprettholde Straume naturreservat som et egnet leveområde for våtmarksfugl må vannkvaliteten være på nivå som sikrer god fødetilgang og hindrer utstrakt gjengroing av viktige hekke- og beiteområder. Overvåking av vannkvaliteten vil

skje i tilknytning til arbeidet med Vanndirektivet, men overvåking og tilstandsvurdering av eutrofiering er komplisert og kostnadskrevende. I løpet av de nærmeste årene vil det være på plass en nasjonal overvåking gjennom Vanndirektivet som blant annet vil prioritere viktige naturverneområder. I forbindelse med overvåkningsprogrammet er både Saltvatnet, Førpollen og Skjørisen meldt inn til Nordland fylkeskommune som områder med behov for problemkartlegging. Eventuelle videre tiltak med tanke på vannkvaliteten vil da igangsettes på bakgrunn av problemkartleggingen

Flyfoto viser tydelig gjengroing nord i Saltvatnet (se figur 2 og vedlegg 3) og i den nordlige delen av Førvatnet (vedlegg 3). I løpet av perioden fra 1993 til 2012 er arealet med åpent vann redusert med henholdsvis 40 og 31 %. For Førvatnet har det vært lite gjengroing de siste 10 årene, mens for Saltvatnet ser utviklingen til å fortsette med samme hastighet i hele perioden og her vil gjengroing sannsynlig fortsette i samme omfang framover. Derfor må det prioriteres å gjennomføre tiltak i dette området.

Det er nødvendig å få på plass en tiltaksplan før det kan igangsettes tiltak i Saltvatnet. Ut fra dybde på vatnet i bukta og sammensetning av arter må type tiltak avklares. Flere steder i Sverige og i Børsesjø i Telemark har tunge beitedyr (storfe / hest) blitt benyttet for å åpne opp gjengroede vatn. Dette vil være mer skånsomt for omkringliggende terreng og vil være ønskelig å prøve ut for et eventuelt gravearbeid. I Grunnvatnet naturreservat ble det etter graving benyttet matter med et lag grus over og det kan være aktuelt hvis det må gjøres gravearbeid i området. Mattene ble lagt på is vinteren etter graving, og sank på bunnen på våren for å hindre at

vegetasjon tok seg opp igjen. Ved eventuell graving må det vurderes hvordan man kan hindre kjørespor i myrområdet. Tiltaksplanen må også inneholde plan for lagring av massene som eventuelt fjernes fra Saltvatnet. Ulempe med graving om vinter vil være større mengder masse på grunn av is. Tiltaksplanen må ha på plass budsjett og finansiering. Det vil være nødvendig å involvere Bø kommune, grunneiere og Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) i forbindelse med utarbeidelse av tiltaksplan og gjennomføring av tiltak.

5.3.3 Fremmede arter

Tromsøpalme og hagelupin er fremmede arter som det ikke er ønskelig at spres inn i reservatet. For å følge opp dette videre settes det derfor bevaringsmål der området får god tilstand når det ikke er registrert forekomst innenfor verne-grensene.

Den store bestanden av mink i vassdraget er negativt for hekkende fugl. Handlingsplan mot mink slår fast at fjerning av mink på lokaliteter på fastlandet ikke vil være gjennomførbart. Det vil likevel

være ønskelig å holde bestanden av mink på lavest mulig nivå, og derfor bør dagens fangstaktivitet opprettholdes.

5.3.4 Etablering av kantsone ved Straume skole

For å skape en mer sammenhengende kantsone rundt Saltvatnet kan det være aktuelt å etablere et smalt vegetasjonsbelte tilknyttet området sør for Straume skole. Det aktuelle området strekker seg ca. 70 m på fylling for gangvei. Dette er et område hvor det er mye aktivitet i store deler av året. Det finnes stedeegne masser på skoleområdet fra etablering av fotballbane og anlegg som kan benyttes som base for vegetasjon.



Figur 9: Deler av området mellom Straume skole og Saltvatnet hvor det er ønskelig å etablere kantsone

Hvis det gjennomføres tiltak må det tas hensyn til at værforholdene gjør dette området spesielt utsatt. Derfor vil det ikke være mulig å etablere kantzone på den laveste delen av fyllinga. Det er busker med or og stiklinger av vier som vil være aktuelle for planting.



Figur 10: Såkalte "Plastic Bird Flight Diverters" er de mest benyttede merkeметодene av faseledere og jordliner. Dette er en eller annen form for "spiral" som kan variere i farge og utforming avhengig av produsent (tekst og bilde fra Jacobsen m.fl. 2012)

5.3.5 Tiltak mot kollisjon på kraftlinje

For å hindre videre kollisjoner med kraftlinja over Skjørisen vil det det beste tiltaket være å legge hele linjestrekket i kabel. Dette vil være svært kostnads-krevende og vil ikke være mulig å gjennomføre med årlige midler for tiltak til mindre verneområder. Kraftlinja kan også sikres ved linemerker, for eksempel spiraler eller andre innretninger som festes på linja for å gjøre den mer synlig. Spiralene kan monteres som AUS (arbeid under spenning) på fasen ved hjelp av isolerstang. Avstanden mellom merkene

må ikke bli for stor. Tidligere erfaringer viser at spiralene ikke gir vesentlig slitasje eller korrosjon på selve linen. Det vil være aktuelt med videre dialog med Vesterålskraft for å se på mulige alternativer.



Figur 11: Eksempel på oppsatt tavle med plakat. Bilde er fra Risøysundet naturreservat

5.3.6 Oppsetting av informasjonsplakater

I løpet av 2014 vil det settes opp plakater med informasjon om verneverdier og verneforskrift i tilknytning til parkeringsplasser, stier og andre innfallsporier til naturreservatet (se forslag til plassering i vedlegg 5). Plakatene vil også inneholde kart med vernegrenser og et kort avsnitt på engelsk og tysk. Når det skal settes opp tavler med plakater må det inngås skriftlig avtale med grunneier.



Figur 12: Fugletårnet nord for Saltvatnet står ved den delen av vatnet som har grodd mest igjen

5.4 RETNINGSLINJER FOR BRUKERINTERESSER

Verneforskriften for Straume naturreservat (vedlegg 1) danner grunnlaget for forvaltningen av området. Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (www.miljodirektoratet.no), og Miljøverndepartementets veileder om naturmangfoldloven kapittel 2 vil være veiledende for forvaltningsmyndigheten.

Det er særlig noen kapittel i verneforskriften som har betydning:

- I kapittel III beskrives verneformålet. I Straume naturreservat er verneformålet å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig av hensyn til det spesielle og sårbare fuglelivet
- I kapittel IV går det frem hvilke bestemmelser som gjelder for reservatet, her er det opplistet hvilke aktiviteter som ikke er tillatt innenfor reservatet

- I kapittel V går det frem hvilke aktiviteter som er unntatt bestemmelsene i kapittel IV
- I kapittel VI går det frem hvilke aktiviteter det kan gi tillatelse til etter søknad
- Aktiviteter som er forbudt gjennom bestemmelsene i kapittel IV og ikke er nevnt i kapittel V eller VI, er i utgangspunktet forbudt. Det kan gis dispensasjon fra vernebestemmelsene i enkelte tilfeller som er beskrevet nærmere i kapittel 7.3

Forskrifter gitt med hjemmel i naturvernloven og naturmangfoldloven gjelder ikke for virksomhet utenfor vernegrensene. Det er derfor viktig at grunneiere, kommuner og andre offentlige og private instanser forvalter tilgrensende området på en slik måte at ikke verneverdiene innenfor et verneområde blir forringet.

5.4.1 Landbruk

All vegetasjon, herunder døde busker og trær, er fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse i henhold til kapittel IV i

verneforskriften. Det betyr at det blant ikke er åpning for rydding av kratt og annen kantvegetasjon innenfor verneområdet.

I Straume naturreservat er det forbudt å iverksette tiltak som kan endre de naturgitte forhold (verneforskrift kapittel IV, punkt 3). Opplistingen under punkt 3 er ikke uttømmende, men nevner blant annet ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensingstilførsler, gjødsling og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. I tillegg går det fram at de naturgitte forhold ikke må endres ved for eksempel drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling eller planering. Det betyr at det blant annet ikke er tillatt å sette opp gjerder innenfor grensene til reservatet uten dispensasjon fra verneforskriften.

I kapittel V, punkt 4 i verneforskriften åpnes det for å lede dreneringsvann gjennom vassdragene eller i eksisterende dreneringskanaler. Dette var et punkt som kom inn etter høringen på grunn av landbrukets behov for å kunne drenere dyrket mark. I tillegg er dette et punkt som vil være aktuelt i forbindelse med veier og gangstier i tilknytning til naturreservatet. Paragrafen åpner ikke for vedlikehold av eksisterende dreneringsgrøfter og det må derfor søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse i henhold til den generelle dispensasjonsparagrafen i nml (§ 48). Verneforskriften åpner ikke for graving av nye dreneringskanaler innenfor grensene til Straume naturreservat.

Avrenning fra landbruket eller andre typer tiltak utenfor reservatet kan påvirke verneverdiene innenfor. Verneforskriften har små virkemiddel mot tiltak utenfor verneområdet, selv om det kan få store konsekvenser for verneverdiene. Naturmangfoldloven § 49 gjelder tillatelse til virksomhet som kan innvirke på verneverdiene i et verneområde. I slike

saker skal verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelse om det bør gis tillatelse og ved fastsetting av vilkår.

I de tilfellene der tillatelse allerede er gitt må utfordringene løses gjennom frivillige tiltak i landbruket, forskrift om organisk gjødsel, plan- og bygningsloven og Vanndirektivet. Landbruket har flere støtteordninger som kan bidra til å ivareta verneverdiene, slik som SMIL- midlene. Bø kommune er lokal forurensningsmyndighet etter forskrift om organisk gjødselvarer mv. av organisk opphav (forskrift om organisk gjødsel) når det gjelder gjødsling av grunn og avrenning fra silo og gjødsellagre.

Verneforskriften for Straume naturreservat åpner ikke for utmarksbeite, selv om det pågikk beite på vernetidspunkt. Dette skyldes sannsynligvis at behovet for beite i området ikke har blitt fanget opp i verneprosessen. Dette har også medført at oppsetting av gjerder i forbindelse med beite heller ikke har blitt tatt med i verneforskriften (som søknadspliktig i kapittel VI). Fylkesmannen vil anbefale for Miljødirektoratet at dette tas inn i verneforskriften ved revidering.

Bruk av dressert bufehund til å vokte storfe, sau eller geit er et av unntakene fra hundeloven, men det er ikke åpnet for bruk av bufehund i verneforskriften. Hvis det er behov for å bruke bufehund i reservatet må det søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse i henhold til den generelle dispensasjonsparagrafen i nml (§ 48). Hensynet til hekkende og trekkende fugler vil være av stor betydning hvis bruk av bufehund i reservatet skal vurderes.

Det er ikke åpnet i forskrift for å hente ut bufe ved akutt sykdom og død, men det vil være mulig for beitelaget å søke om flerårig dispensasjon for slike akutte

situasjoner. Ved en eventuell dispensasjon vil det settes vilkår for å hindre skader på sårbar vegetasjon.

Straume naturreservat ligger ikke innenfor noen av reinbeitedistriktene i Nordland.

5.4.2 Friluftsliv, jakt og fiske

I utgangspunktet er dyrelivet, herunder fuglenes reir og egg, fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse og det er ikke tillatt med jakt, fangst og bruk av skytevåpen innenfor verneområdet.

Kapittel V, punkt 4 åpner for jakt på hjortevilt, kystsel og fellefangst av mink. Fangsten forutsettes gjennomført i tråd med viltlovens bestemmelser og forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst. Det vil blant annet si at fellefangst av mink kan utøves av personer med gyldig jegeravgiftskort hele året. Selv om fellefangst av mink ikke er søknadspliktig er det ønskelig for forvaltningen å ha kjennskap til hva som fanges i reservatet. Det er i tillegg viktig at det tas nødvendige hensyn til hekkende fugl. For at røkting av feller ikke skal forstyrre hekkende fugl er

det viktig at hoveddelen av fangsten av mink skjer utenom hekke- og myteperioden.

Gjeldene regelverk for kystsel er *Forskrift om regulering av sel på norskekysten*. Her ligger det føringer for jakttider og jaktbare arter. Det gis årlige nasjonale kvoter for jakt på kystsel. Disse kvotene er også førende for jakt innenfor reservatet. Fra 2010 behandles søknader om jakt av sel av Nordland fylkeskommune og ikke Fiskeridirektoratet.

Det er åpnet for fiske etter gjeldende regelverk (verneforskriften kapittel V, punkt 6). For Straume vil det være både lakse- og innlandsfiskloven og havressurslova. Forskrift om fisketider for fiske etter anadrome laksefisk i vassdrag åpner for fiske etter laks, ørret og røye i perioden 01.06 til 14.09 i Skjørisen og Saltvatnet.

Hunder skal holdes i bånd i reservatet hele året (kapittel IV, punkt 2). Verneforskriften åpner for lovlig bruk av hund ved jakt på hjortevilt, og ved ettersøk etter skadet hjortevilt. I forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst står det i kapittel 7 nærmere om bruk av hund under jakt.



Figur 13: Vedlikehold av eksisterende dreneringsgrøfter innenfor grensene til Straume naturreservat er søknadspliktig

Vegetasjon er fredet mot skade og ødeleggelse, men verneforskriften åpner for sanking av bær og sopp (verneforskrift kapittel V, punkt 3). Dersom det dokumenteres at gjengroingen kan skade naturverdiene i reservatet, kan fjerning av vegetasjon i enkelte områder settes i gang som skjøtselstiltak (se kapittel 6). Fjerning av vegetasjon kan kun foregå som skjøtsel for å ta vare på naturverdiene i området, ikke for å lette framkommeligheten for båter, etablere stier eller for å lette tilgjengeligheten for fiske fra land.

Bålbrenning er forbudt i reservatet hele året.

Det er ikke tillatt med camping, teltslaging og oppsetting av kamouflasjeinnretninger for fotografering i reservatet (verneforskrift kapittel IV, punkt 6). I tillegg er det ikke tillatt å bruke sykkel, hest og kjerre eller å ri (verneforskrift kapittel IV, punkt 7). Det er heller ikke åpning i verneforskriften for bruk av seilbrett og kite på vatnene eller havet (verneforskrift kapittel IV, punkt 4).

Gjennomføring av organisert aktivitet er søknadspliktig etter kapittel VI, punkt 2. Dette inkluderer bruk av reservatet til teltleirer, idressarrangementer eller andre større arrangementer. Organisert ferdsel regnes som ferdsel der person, lag, firma eller lignende planlegger, koordinerer eller arrangerer turen og det er snakk om virksomhet med grupper av deltakere, en aktivitet som gjentas eller der aktiviteten er kunngjort på forhånd. Organiserte turer til fots reguleres i utgangspunktet ikke av verneforskriften så lenge naturmiljøet ikke er skadelidende. Herunder turer til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

5.4.3 Tekniske inngrep

Det er et generelt forbud mot tekniske inngrep i naturreservatet i verneforskrift

kapittel IV, punkt 3. Her er det listet opp ulike aktiviteter som ikke er tillatt, blant annet oppføring av bygninger, anlegg og faste innretninger, opplag av båter, oppfylling, planering og lagring av masse og drenering og annen form for tørrlegging. Opplistingen er ikke uttømmende noe som innebærer ett forbud mot lignende inngrep.

I henhold til kapittel V, punkt 7 i verneforskriften åpnes det for vedlikehold av bygninger, veier og andre anlegg som er i bruk på fredningstidspunktet. I Straume naturreservat gjelder dette de to veiene som krysser gjennom reservatet. Med vedlikehold forstås mindre tiltak som opprusting av teknisk og funksjonell standard slik som asfaltering og kantrydding innenfor eiendomsgrensen til Vegvesenet. I tillegg vil dette gjelde eksisterende land- og sjøkabler med tilhørende anlegg.

Det er også tillatt med drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. Det vil si kraftlinja som krysser reservatet gjennom Skjørisen. Kraftselskapet kan også gjennomføre nødvendig istandsetting ved akutt utfall og nødvendige oppgraderinger / fornyelser for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt. Dette forutsetter imidlertid at det ikke er behov for å gjøre vesentlige fysiske endringer som vil påvirke verneverdiene (verneforskrift kapittel V, punkt 8). Motorisert ferdsel i forbindelse med arbeidet krever særskilt tillatelse (se neste kapittel).

Andre behov i forhold til oppgradering eller fornyelse av kraftledninger krever søknad til forvaltningsmyndigheten (verneforskrift kapittel VI, punkt 4).

Verneforskriften åpner ikke for opplag av båt (verneforskrift kapittel IV, punkt 3). Opplag av båt tolkes som båt liggende

over lengre tid, uavhengig om det er i vannkanten eller på land. Det vil si at hvis det er behov for å ha båt liggende i vannkanten i sommerhalvåret og på land i vinterhalvåret på egen grunn må det søkes dispensasjon.

Tekniske inngrep som kanalisering og drenering utenfor reservatet kan påvirke verneverdiene innenfor. Verneforskriften har små virkemiddel mot denne typen påvirkning, selv om det får store konsekvenser for verneverdiene. Naturmangfoldloven § 49 gjelder tillatelse til virksomhet som kan innvirke på verneverdiene i et verneområde. I slike saker skal verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelse om det bør gis tillatelse og ved fastsetting av vilkår.

Etter kapittel VI, punkt 5 åpnes det for at det kan gis tillatelse til etablering av nye anlegg for kystverkets virksomhet etter søknad. Dette kan eksempelvis være oppføring av skilt eller merking av skipsleier.

Forsøpling er forbudt i Straume naturreservat (verneforskrift kapittel IV, punkt 7). I tillegg er forsøpling generelt forbudt i henhold til forurensingslovens § 28, og der den som har forsøplet er kjent, har han ansvar for nødvendig opprydding. Hvis den som har forsøplet ikke er kjent, er det grunneier som er ansvarlig.

5.4.4 Motorisert ferdsel

I utgangspunktet er motorisert ferdsel til lands og i ferskvatn, herunder start og landing med luftfartøy, forbudt (verneforskrift kapittel IV, punkt 4). Dette gjelder også modellbåter og modellfly, samt lavtflyging under 300m. Bestemmelsene er ikke til hinder for motorisert ferdsel langs offentlig vei (verneforskrift kapittel V, punkt 9). Det vil si at det ikke er noen begrensninger på bruk

av fylkesvei 820 og kommunal vei nord for Førvatnet.

Motorferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannverns-, og oppsynsoppgaver, samt gjennomføring av skjøtsel og forvaltningsoppgaver som er bestemt av Fylkesmannen er direkte unntatt fra forbudet mot motorferdsel. Bestemmelsen innebærer ikke unntak for øvingskjøring (verneforskrift kapittel V, punkt 1).

Hvis det er behov for motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg kreves søknad til forvaltningsmyndigheten. I forbindelse ved akutt utfall må det sendes melding til forvaltningsmyndigheten etter kjøring (verneforskrift kapittel VI, punkt 3).

Verneforskriften åpner ikke for motorisert ferdsel i forbindelse med jakt. Slik motorferdsel forutsetter at det er gitt dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 (se kapittel 7.3).

Motorferdsel i utmark må i tillegg til verneforskriften også behandles etter motorferdselloven med tilhørende forskrifter.

Motorisert ferdsel med andre formål enn de overnevnte må søkes dispensasjon for etter naturmangfoldloven § 48.

5.5 OPPSYN OG ADMINISTRASJON

Statens naturoppsyn (SNO) ble opprettet med hjemmel i Lov om naturoppsyn av 21.06.96 og skal ivareta nasjonale miljøvernoppgaver og forebygge miljøkriminalitet. Lov om statlig naturoppsyn hjemler naturoppsyn innenfor følgende særlover; naturmangfoldloven, friluftsløven, motorferdselloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og deler av forurensingsloven. Dette innebærer blant

annet at SNO har ansvar for oppsyn i verneområdene i Norge.

SNO er forvaltningens feltapparat og vil reagere med anmeldelse eller informasjon der lovbrudd påtreffes. Oppsynet rapporterer til forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten har også et selvstendig ansvar for å reagere på lovbrudd som blir kjent.

Klima- og miljøverndepartementet (KLD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvaret for at den miljøpolitikken Stortinget har vedtatt blir gjennomført. KLD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturvernloven, naturmangfoldloven og villloven.

Miljødirektoratet er øverste fagmyndighet for naturvernområder i Norge og har hovedansvar for forvaltning av områder vernet etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte verneområde og er klageinstans for vedtak som forvaltningsmyndigheten i det enkelte verneområdet har gjort. Miljødirektoratet skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktiseringen av verneforskriftene.

Fylkesmannen i Nordland (FM) er forvaltningsmyndighet for Straume naturreservat. FM skal behandle og avgjøre alle søknader. Klage på vedtak skal gå via FM og sluttbehandles av Miljødirektoratet.

Bø kommune er myndighet på flere av de øvrige lovverkene som kan få betydning innen Straume naturreservatet, eksempelvis plan- og bygningsloven og motorferdselloven.

5.6 DISPENSASJONSSØKNAD

1. Alle søknader om tiltak som krever tillatelse/dispensasjon etter verneforskriften sendes Fylkesmannen i Nordland. Søknad kan sendes til fmnopost@fylkesmannen.no eller Moloveien 10, 8002 Bodø
2. Dispensasjonssøknaden må inneholde en detaljert beskrivelse av hva som er planlagt og tidsperioden for gjennomføring. Det er ofte en fordel hvis omsøkte tiltak er tegnet inn på kart eller at nøyaktige koordinater er oppgitt. Søknaden bør også inneholde en vurdering av andre aktuelle alternativer for tiltaket. Hva er for eksempel bakgrunnen for at det må gjennomføres innenfor grensene til naturreservatet.
3. Normalt vil verneforskriften ha strengere bestemmelser enn det som gjelder etter annet lovverk. Søknader vurderes derfor først etter verneforskriften før de eventuelt vurderes etter annet lovverk. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av annet lovverk.
4. Nærmere retningslinjer for saksbehandling er gitt under de enkelte brukerinteresser. Det er viktig at det i all saksbehandling blir gjort en samlet vurdering av tiltakets virkning på verneverdiene og forholdet til øvrige brukerinteresser.
5. I henhold til forvaltningsloven skal innkomne søknader behandles i løpet av tre uker. Hvis det ikke lar seg gjennomføre må forvaltningsmyndigheten sende foreløpig svar til søker.
6. Ved brudd på vilkår i en tillatelse skal Fylkesmannen vurdere om saken skal behandles på nytt med tanke på om vedtaket skal omgjøres. Ved grovere brudd bør tiltaket gjøres om slik at tillatelsen inndras. Brudd på vilkår kan

tillegges vekt ved behandling av nye søknader.

7. Statens naturoppsyn er ansvarlig for vurdering og anmeldelse ved brudd på vilkår og verneforskrift.
8. Disse instansene skal ha kopi av alle vedtak: Bø kommune, Statens naturoppsyn, Miljødirektoratet, Naturvernforbundet i Nordland og grunneiere dersom de berøres. Naturvernforbundet har rettslig klageinteresse og har klageadgang.
9. Miljødirektoratet er klageinstans for alle saker etter verneforskriften. Klage på vedtak sendes Miljødirektoratet via Fylkesmannen i Nordland som vurderer om det framkommer nye saksopplysninger som tilsier at vedtaket kan omgjøres. Dersom vedtaket opprettholdes skal klagen oversendes Miljødirektoratet for endelig behandling og vedtak.

Naturmangfoldloven § 48 inneholder tre alternativer for dispensasjon fra vernevedtak. Bestemmelsen åpner for at det kan gis dispensasjon dersom:

- det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig
- dersom sikkerhetshensyn gjør det nødvendig
- dersom hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig

Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at den generelle dispensasjonsbestemmelsen i § 48 ikke kan brukes for å utvide den rammen som er trukket opp i vernevedtaket. Bestemmelsen skal være

en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutses eller spesielle/særskilte tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet.

I ordet «nevneverdig» ligger en ganske snever adgang til dispensasjon bare i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene. Presiseringen er for å sikre at vernevedtaket ikke uthules gjennom omfattende dispensasjoner.

Det er viktig å være oppmerksom på at dersom det gis dispensasjon etter denne paragrafen skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

Det kan gis dispensasjon dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Denne bestemmelsen er først og fremst er aktuell for tiltak av nasjonal betydning som ikke var kjent på vernetidspunktet.

Forskrifter gitt med hjemmel i naturmangfoldloven går foran andre lover eller forskrifter dersom det er ulikheter mellom bestemmelsene. Det øvrige regelverk gjelder i tillegg til verneforskriftene i områder vernet etter naturmangfoldloven. Ved søknader om tillatelse til motorisert ferdsel vil det i de fleste tilfeller være nødvendig med både dispensasjon fra motorferdselloven og fra verneforskriften. Med få unntak vil verneforskriften ha strengere bestemmelser vedrørende bruk og tiltak enn annet lovverk. Det er derfor naturlig at en søknad om dispensasjon først blir behandlet av Fylkesmannen.

6. Kilder

Artsdatabanken www.artsdatabanken.no

Bergmann, H. 1997. Viltet i Bø kommune. Rapport til Bø kommune. 55s.

Birkeland, I. og Sortland, F. 2011. Kartlegging av naturtyper og vilt i Straume naturreservat i Bø kommune. Kartlegging i hht. DN`s håndbok 11 og 13. Ecofact rapport 147. 69 s.

Direktoratet for naturforvaltning 2001. Forvaltning av verneforskrifter. Rundskriv 2001, rev. 2010. 36s.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper - Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007)

Direktoratet for naturforvaltning. 2008. Områdevern og forvaltning. DN-håndbok nr 17 (2001) Revidert 2008.

Elven, R., Alm, T., Edvardsen, H., Fjelland, M., Fredriksen, K. E. & Johansen, V. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland. C Beskrivelser for regionene Ofoten og Lofoten/Vesterålen. Økoforsk rapport 1988: 2C. 386 s.

Erikstad, L., Strand, G.H., Bentzen, F. & Salberg, A-B. 2011. Arealrepresentativ overvåking basert på fjernanalyse. Flyfoto-tolkning i fjell og myrnatur - NINA Rapport 743. 44 s.

Faafeng, B., Brettum, P., Hessen, D., Holtan, G. og Oredalen, T. J. 1993. Straumevassdraget i Bø kommune. Karakterisering av vannkvaliteten og tiltaksplan mot forurensinger. Norsk Institutt for vannforskning 1993. 98 s.

Folkestad A. O. 1978. Fylkesvis oversikt over ornitologiske viktige våtmarksområder i Norge – Nordland. Miljøverndepartementet. 41 s

Fylkesmannen i Nordland 1985. Utkast til verneplan for våtmarksområder i Nordland fylke. 142 s

Gaarder og Kristiansen 2009. Grunnvatnet naturreservat, Ballangen kommune. Naturtyper og fugl. Miljøfaglig Utredning. MFU-rapport 2009-47

Jacobsen, K.-O., Bevanger, K. Jensen, A. & Bergland, O.P. 2012. Kartlegging av fuglekollisjoner med 22-kV kraftledning langs Skog-vollvatnet, Andøy kommune. - NINA Minirapport 359. 17 s.

Johansen, S., Romstad, R. og Berge, D. 2006. Overvåking av miljøtilstand i Straumevassdraget 2006. NIVA – NOTAT 26330. 10 s

Jørgensen, L. og Halvorsen, M. 2008. Kartlegging av elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) i Lofoten og Vesterålen 2007. Ferskvannsbiologene rapport nr 2008-01. 36 s

Kålås, J A., Viken, Å. Henriksen, S & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Kristiansen, G. og Hoseth, K. A. 2006. Tiltak i vassdrag – etablering av vegetasjonssoner langs Børselva – detaljplan. NVE Region Nord

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora. Sjuende utgave. Det Norske Samlaget.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Nagy, K. 1996. Vassdragsovervåking i Straumevassdraget, Farstadvassdraget og Lilandsvassdraget 1995. Fylkesmannen i Nordland 1996. Rapport 3-96. 20s

Norderhaug, Ann (red.) 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget. 252 s.

Olsen, Atle I. 2012. Overvåking av kjente hekkelokaliteter for svarthalespove *Limosa limosa islandica* i Lofoten og Vesterålen 2012. NOF

Strann m. fl. Hekkestatus hos svarthalespove *Limosa limosa islandica* i Nord – Norge NINA rapport 833

Strann, K.B., Frivoll, V. og Sortland, F. 2012. Hekkende svarthalespove (*Limosa limosa islandica*) i 2012 i tre utvalgte områder i Vesterålen. NINA Minirapport 407. 12 s.

Vedlegg 1- Verneforskrift for Straume naturreservat

Forskrift om fredning av Straume naturreservat, Bø kommune, Nordland

Fastsatt ved kgl.res. 19. desember 1997 med hjemmel i lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern § 8, jf. § 10, § 21, § 22 og § 23. Fremmet av Miljøverndepartementet.

I

I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 8, jfr. § 10 og §§ 21, 22 og 23, er et våtmarksområde ved tettstedet Straume i Bø kommune, Nordland fylke fredet som naturreservat ved kgl.res. av 19. desember 1997 under betegnelsen «Straume naturreservat».

II

Det fredete området berører følgende gnr./bnr.: 29/23, 29/27, 29/30, 30/2, 30/3, 30/4, 30/5, 30/8, 30/9, 30/11, 30/14, 30/20, 31/10, 36/1, 36/6, 36/11, 36/14, 36/17, 36/18, 36/26, 36/34, 36/157, 36/162, 37/1, 37/2, 37/3, 37/4, 37/10, 37/19, 37/51, 37/52, 39/6, 39/13, 39/21, 39/60.

Naturreservatet dekker et totalareal på 1 641 dekar, hvorav 290 dekar er landareal, 750 dekar er ferskvannsareal og 601 dekar er sjø- og brakkvannsareal.

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1:7 000 datert Direktoratet for naturforvaltning oktober 2012. De nøyaktige grensene for reservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Bø kommune, hos fylkesmannen i Nordland, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

0 Endret ved forskrift 22 okt 2012 nr. 1006.

III

Formålet med fredningen er å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig av hensyn til det spesielle og sårbare fuglelivet.

IV

For reservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. Vegetasjon, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Planting eller såing er forbudt.
2. Dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Jakt, fangst og bruk av skytevåpen er forbudt. Hunder skal holdes i bånd. Utsetting av dyr er ikke tillatt.

3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, opplag av båter, hensetting av campingvogner, brakker o.l., framføring av nye luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veger, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, nyplanting, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Motorisert ferdsel til vanns og til lands, herunder start og landing med luftfartøy, samt lavtflygning under 300 meter, er forbudt. Forbudet gjelder også bruk av modellbåter, modellfly, brettseiling og kiting
5. Bruk av reservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt
6. Camping, teltslagning og oppsetting av kamuflasjeinnretninger for fotografering er forbudt.
7. Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning er forbudt.
8. Bålbrenning er forbudt

0 Endret ved forskrift 22 okt 2012 nr. 1006

V

Bestemmelsene i kapittel IV er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings-, og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingsvirksomhet.

Bestemmelsene i kapittel IV 1-4 er ikke til hinder for:

2. Nødvendig istandsetting av energi- og kraftanlegg ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport skal det i etterkant sendes melding til forvaltningsmyndigheten.

Bestemmelsene i kapittel IV pkt. 1-3 er ikke til hinder for:

3. Sanking av bær og sopp.
4. Å lede dreneringsvann gjennom vassdragene eller i eksisterende dreneringskanaler.
5. Jakt på hjortevilt og kystsel, og fellefangst av mink.
6. Lovlig bruk av hund ved jakt på hjortevilt, og ved ettersøk etter skadet hjortevilt.
7. Utøvelse av fiske og fangst av sjøpattedyr i henhold til gjeldende regelverk.
8. Vedlikehold av bygninger, veier og andre anlegg som er i bruk på vernetidspunktet.

9. a Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg.
- b Oppgradering/fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt når dette ikke forutsetter vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet

Bestemmelsen i kapittel IV pkt. 4 er ikke til hinder for:

10. Motorisert ferdsel langs offentlig veg.

0 Endret ved forskrift 22 okt 2012 nr. 1006.

VI

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

1. Felling av vilt som forårsaker vesentlig skade.
2. Avgrenset bruk av reservatet for aktiviteter nevnt i kapittel IV pkt. 5.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i kapittel V pkt. 8.
4. Oppgradering/fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under kapittel V pkt. 8 b.
5. Etablering av nye anlegg for Kystverkets virksomhet.

0 Endret ved forskrift 22 okt 2012 nr. 1006.

VII

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre forvaltningstiltak i samsvar med fredningsformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som skal inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av forvaltningstiltakene.

VIII

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra fredningsforskriften når formålet med fredningen krever det, samt for vitenskapelige undersøkelser og arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning, og i andre særlige tilfeller når disse ikke strider mot formålet med fredningen.

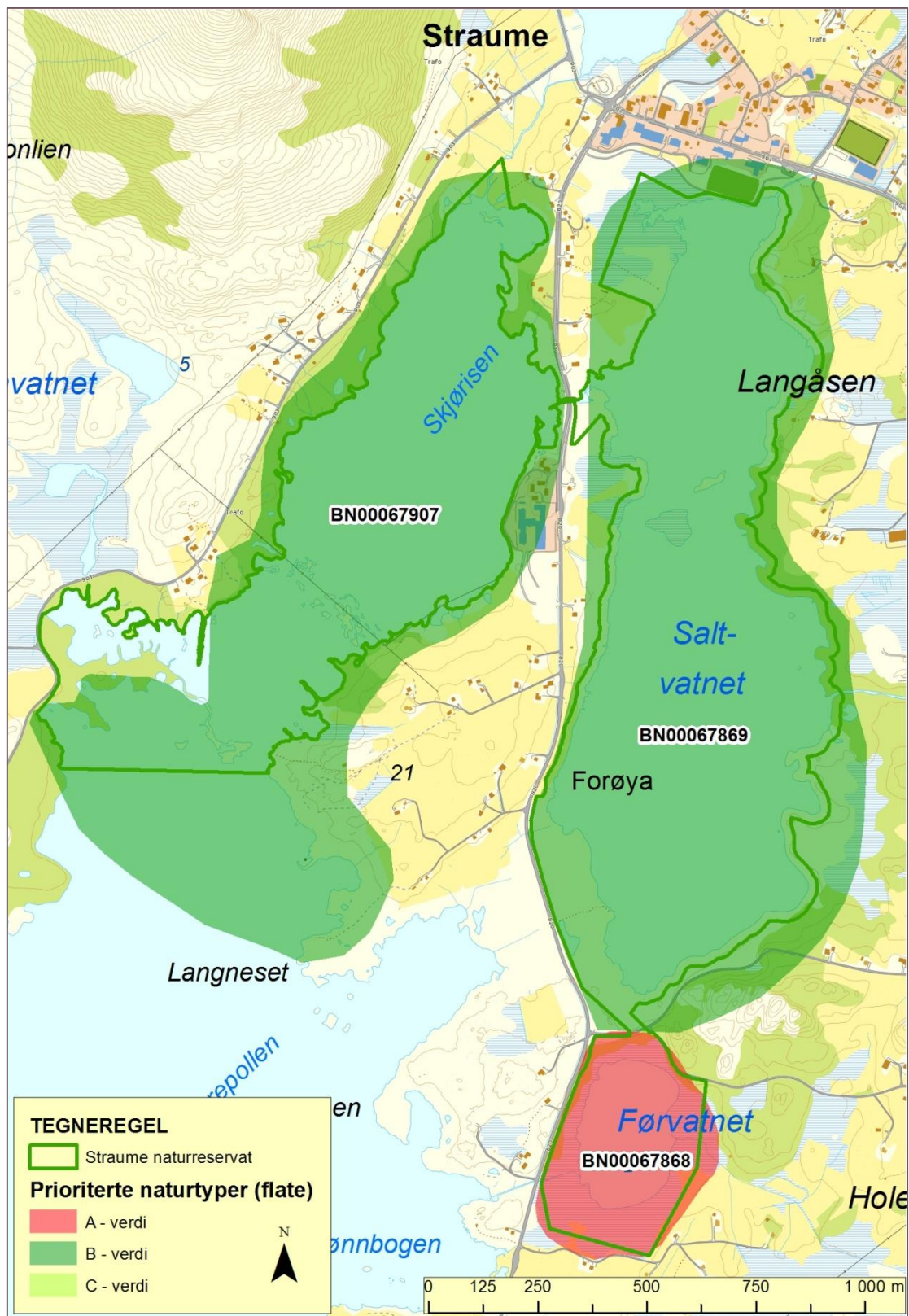
IX

Forvaltningen av fredningsforskriften tillegges fylkesmannen i Nordland.

X

Denne forskrift trer i kraft straks.

Vedlegg 2 - Naturtyper og artsmangfold



Figur 1 (forrige side). Kartet viser naturtyper i området og korresponderer med tabell 1 i dette vedlegget

Tabell 1. Oversikt over kartlagte naturtyper i Straume naturreservat, jf. figur 1 (kartlagt av Birkeland og Sortland 2011)

| ID | Lokalitet | Naturtype* | Utforming* | Verdi* |
|------------|------------|-----------------------|----------------------|--------|
| BN00067868 | Førvatnet | Rik kulturlandskapsjø | Næringsrik utforming | A |
| BN00067869 | Saltvatnet | Rik kulturlandskapsjø | Næringsrik utforming | B |
| BN00067907 | Skjørisen | Poller | Brakkvannspoll | B |

*Etter håndbok 13 – kartlegging av naturtyper – verdisseting av biologisk mangfold

Tabell 2. Oversikt over rødlistede eller sjeldne planter og deres funnområder jf. figur 1. (etter Birkeland og Sortland 2011)

| Art [norsk/vitensk. navn] | Status* | År | Kommentar |
|---|---------|------|--------------------------------|
| Høstvasshår <i>Callitriche hermaphoditica</i> | VU | 2011 | I hovedsak truet i Sør - Norge |
| Kildegras <i>Catabrosa aquatica</i> | NT | 1941 | Ikke gjenfunn, usikker status |

*rødlistestatus pr. 2014

Tabell 3. Oversikt over rødlistede eller sjeldne fugler og deres funnområder jf. figur 1 (etter Birkeland og Sortland 2011)

| Art | Status* | Antall | Stedfesting | Kommentar |
|---|---------|--------------------------|--------------------------------------|---|
| Bergirisk <i>Carduelis flavirostris</i> | NT | 8 ind | Skjørisen | Hekkefugl |
| Brushane <i>Philomachus pugnax</i> | VU/Em | 4 ind | Saltvatnet Skjørisen | Mulig hekkeområde, rasteområde |
| Fiskemåse <i>Larus cantus</i> | NT | 15 – 18 par | Saltvatnet Skjørisen | Hekkefugl |
| Hettemåke <i>Larus ridibundus</i> | NT | 4 reir | Saltvatnet | Hekkefugl |
| Horndykker <i>Podiceps auritus</i> | Em | 11 – 12 par | Saltvatnet Førvatnet | Hekkefugl |
| Sanglerke <i>Aluda arvensis</i> | VU | 1 ind | Saltvatnet | Mulig hekkefugl |
| Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i> | Em | 2 par | Saltvatnet Førvatnet | Hekkefugl, 6 unger i tillegg |
| Smålom <i>Gaiva stellata</i> | Em | 1 ind | | Beiteområde |
| Snadderand <i>Anas strepera</i> | NT | 2 ind | Førvatnet Saltvatnet | Rastefugl |
| Stjertand <i>Anas acuta</i> | NT | 2 ind | Saltvatnet | Trolige hekkefugl |
| Storlom <i>Gavia arctica</i> | NT/Em | 1 ind | Saltvatnet | Mulig hekkeområde, beiteområde |
| Storspove <i>Numerius arquata</i> | NT | 8-9 ind | Saltvatnet Skjørisen | Mulig hekkefugl |
| Strandsnipe <i>Acticis hypoleucos</i> | NT | 4 par | Saltvatnet Skjørisen | Hekkefugl |
| Stær <i>Sturnus vulgaris</i> | NT | - | Saltvatnet Førvatnet Skjørisen | Hekkefugl |
| Svarthalespove <i>Limosa limosa</i> | EN | 6 spillende hanner | Saltvatnet Førvatnet Skjørisen | Hekkefugl |
| Vipe <i>Vanellus vanellus</i> | NT | 3 par | Saltvatnet Skjørisen | Mulig hekkefugl, sannsynlig rastende |

*rødlistestatus pr 2014 / Emerald- network (Em)

Vedlegg 3 - Bevaringsmål, med tilstandsvariabler og overvåkingsmetodikk

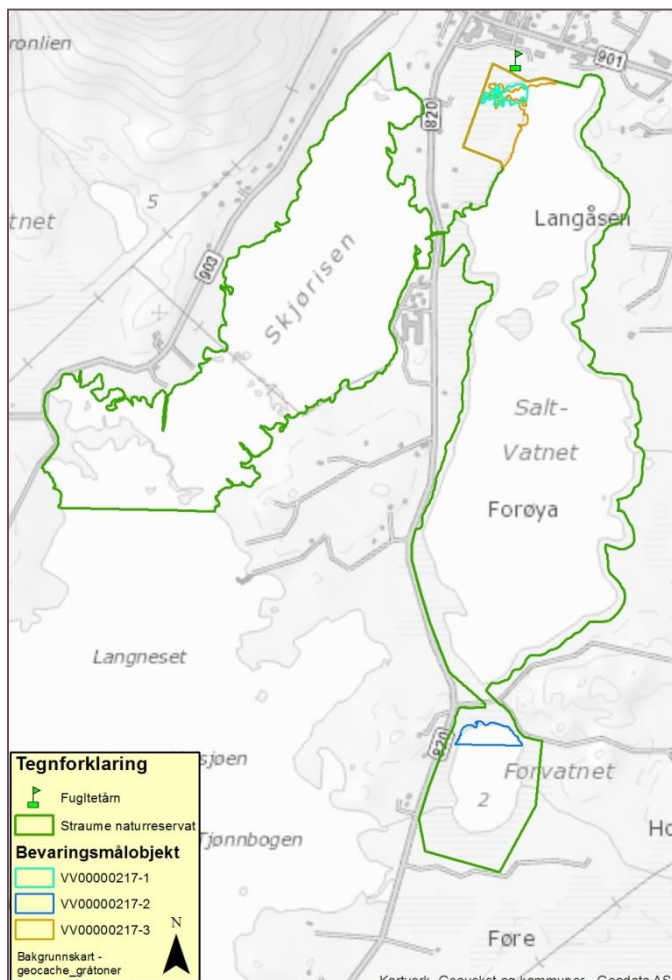
På bakgrunn av kapittel 6.3 vil det i dette vedlegget vises tabeller med bevaringsmål og hvilke tilstandsvariabler som skal gi nødvendig informasjon om bevaringsmålene nås.

1. Arealendring (PRAR) – Saltvatnet og Førvatnet

Bevaringsmål for arealendring knytter seg til Saltvatnet og Førvatnet som er rike kulturlandsskapsjøer med tilgang av næringsstoffer fra landbruk i nedbørsfeltet.

Det er et mål at gjengroing ikke skal redusere arealet av vatnene med mer enn 10 % fra arealet ved vernetidspunktet. I Norge foregår omløpsfotografering med 5 - 10 års mellomrom og ved å benytte omløpsfotografering for flyfotoanalyse av området på overordnet nivå (se tabell 1 og 2) vil kostnadene av denne overvåking være svært lav. Siden omløpsfotograferingen ikke foregår på samme tidspunkt i vekstsesongen fra år til år vil det være noe unøyaktighet (variasjon i areal med vannvegetasjon), men det vil gi en god indikasjon på tilstanden.

Overvåking av dette bevaringsmålet kan tallfeste omfanget/arealet av endring i vatnene, men gir ikke informasjon om årsakssammenhenger. Årsakssammenhenger fanges opp gjennom problemkartlegging og overvåking gjennom Vanndirektivet.



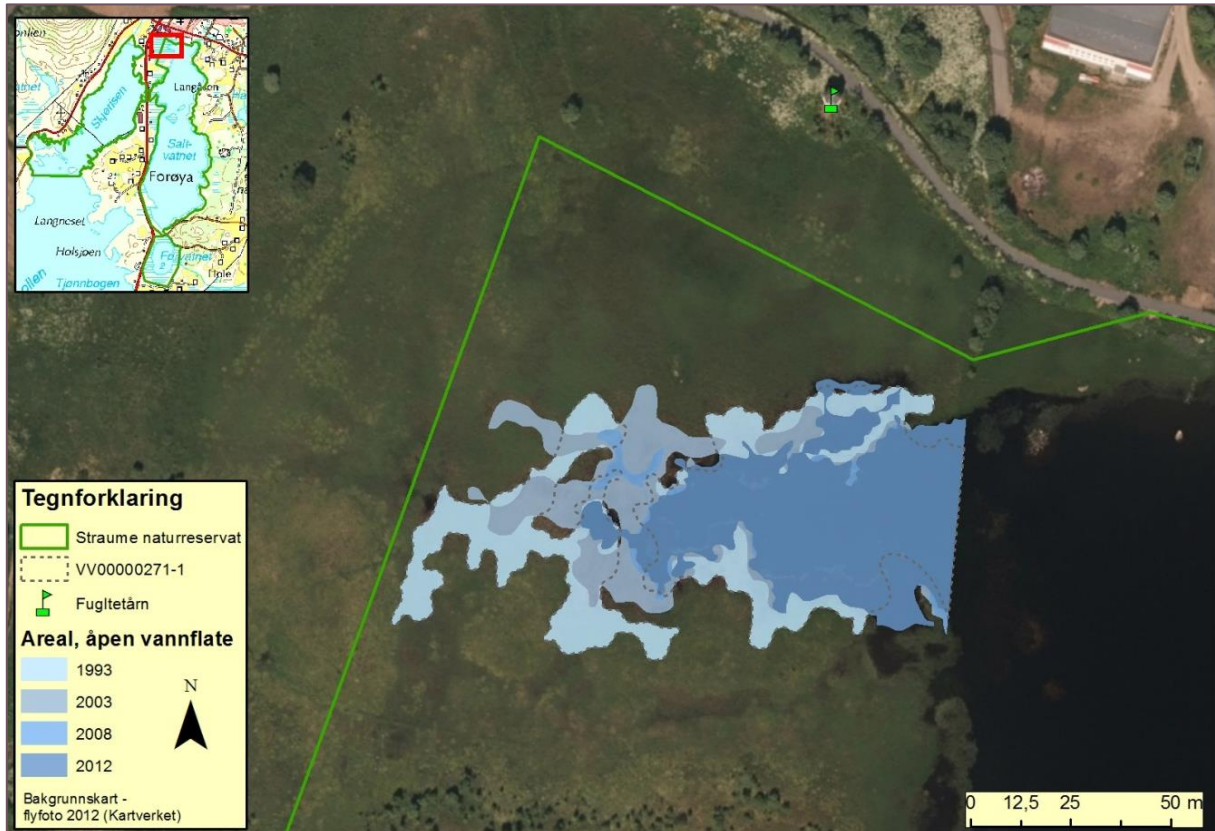
Figur 1 - Oversiktskart over bevaringsmål i Straume naturreservat. To er nord i Saltvatnet og knyttet til gjengroing og fremmede arter og et er nord i Førvatnet og er også knyttet til gjengroing

Tabell 1. Oversikt over omfang av arealendring for de ulike trinnene som beskriver tilstanden

| Trinn | Begrep | Kommentar |
|-------|------------------------|----------------------------------|
| 5 | Eksisterer ikke lenger | Naturtypen er forsvunnet |
| 4 | Stor grad av endring | 40 ≤ 90 % avvik fra ønsket areal |
| 3 | Moderat endring | ≥10<40 % avvik fra ønsket areal |
| 2 | Liten endring | 5<10 % avvik fra ønsket areal |
| 1 | Uten endring i areal | 0<5 % avvik fra ønsket areal |

Tabell 2. Tabell som viser bevaringsmål for arealendring (PRAR) for åpent vann tilknyttet bukt nord i Saltvatnet (VV00000217-1) og nordre deler av Førvatnet (VV00000217-2). Tabellen beskriver overvåkingsfrekvens og hvordan tilstanden for objektene skal beskrives

| Bevaringsmål | Overvåking | | | Tilstand | | | | |
|---|------------------------|-------|----------|----------|-------------------------------|-----------------|---------------------------------|------------------------------------|
| | NiN-tilstands variabel | Start | Frekvens | Trinn | Forklaring | Tilstands trinn | Tilstands mål (m ²) | Tilstand-målenhet |
| Innen overvåkningsobjekt VV00000217-1 skal Arealendring (PRAR) ha god tilstand. | Areal endring (PRAR) | 2022 | 0/10/20 | ≤2 | Uten endring / lite endring | God | 0 - 485 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |
| | | | | 3 | Moderat endring | Middels | 486 - 1929 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |
| | | | | ≥4 | Stor grad av endring / utgått | Dårlig | 1930 - 4825 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |
| Innen overvåkningsobjekt VV00000217-2 skal Arealendring (PRAR) ha god tilstand. | Areal endring (PRAR) | 2022 | 0/10/20 | ≤2 | Uten endring / lite endring | God | 0 - 1060 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |
| | | | | 3 | Moderat endring | Middels | 1061 - 4241 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |
| | | | | ≥4 | Stor grad av endring / utgått | Dårlig | 4242 - 10606 | Redusert areal åpent vann fra 1993 |



Figur 2. Kart som viser endring i areal åpent vann tilknyttet bukt nord i Saltvatnet. Arealberegningene er gjort med utgangspunkt i omløpsfoto fra de ulike årstallene (Kartverket). Overvåkingsobjektet (VV00000217-1) viser areal åpent vann ved vernetidspunktet.

I Saltvatnet er det i hovedsak ei bukt helt nord i vatnet som gror igjen og derfor er dette området skilt ut som et eget overvåkingsobjekt. Det samme gjelder for Førvatnet der arealendringen også er i norddelen av vatnet (se figur 2 og 3).

For begge områdene har vi allerede data fra fire runder med omløpsfotografering (1993/2003/2008/2012). For Saltvatnet (VV00000217-1) er arealet med åpent vatn redusert relativt jevnt siden 1993 og den totale reduksjonen er på 40 % (se tabell 3). Det vil si at tilstanden akkurat har gått over i trinn 4 og regnes som dårlig. For 2008 ble fotograferingen gjennomført i slutten av august og er den fotograferingen som har størst avvik i tidspunkt. Det er nok hovedgrunnen til at arealet med åpent vann var mindre i 2008 enn for 2012.

For Førvatnet (VV00000217-2) er arealet med åpent vann i hovedsak redusert i tiårsperioden 1993 – 2003 (29 %) og den totale reduksjonen i areal er på 31 %. Det vil si at arealendringen er av et omfang som gir middels tilstand.

Tabell 3. Endring av areal åpent vann innenfor overvåkingsobjekt VV00000217-1 og VV00000217-2 i Straume naturreservat. Areal er beregnet ut fra omløpsfoto fra ulike år (Kartverket)

| Dato | Overvåkings objekt | Navn | Areal (m ²) | Overvåkings objekt | Navn | Areal (m ²) |
|------------|--------------------|------------------|-------------------------|--------------------|-----------------|-------------------------|
| 25.06.1993 | VV00000217-1 | Saltvatnet, bukt | 4825 | VV00000217-2 | Førvatnet, nord | 10606 |
| 30.06.2003 | VV00000217-1 | Saltvatnet, bukt | 3566 | VV00000217-2 | Førvatnet, nord | 7544 |
| 25.08.2008 | VV00000217-1 | Saltvatnet, bukt | 1985 | VV00000217-2 | Førvatnet, nord | 7332 |
| 10.07.2012 | VV00000217-1 | Saltvatnet, bukt | 2895 | VV00000217-2 | Førvatnet, nord | 7345 |



Figur 3. Kart som viser endring i areal åpent vann tilknyttet den nordlige delen av Førvatnet. Arealberegningene er gjort med utgangspunkt i omløpsfoto fra de ulike årstallene (Kartverket). Overvåkingsobjektet (VV00000271-2) viser areal åpent vann ved vernetidspunktet.

Overvåking

Gjennomføres med utgangspunkt i nye omløpsfoto fra Kartverket (ny runde hvert 5 – 10 år). Ut fra omløpsfoto tegnes kantsone mellom åpent vann og vegetasjon inn og nytt areal beregnes. Hvis det gjennomføres tiltak i Saltvatnet med utvidelse av vannspeilet vil det være spesielt viktig å se på videre utvikling her og vurdere om det vil være behov for å supplere omløpsfoto med strukturert befarings.

2. Fremmedartsinnslag (FA) – tromsøpalme og hagelupin

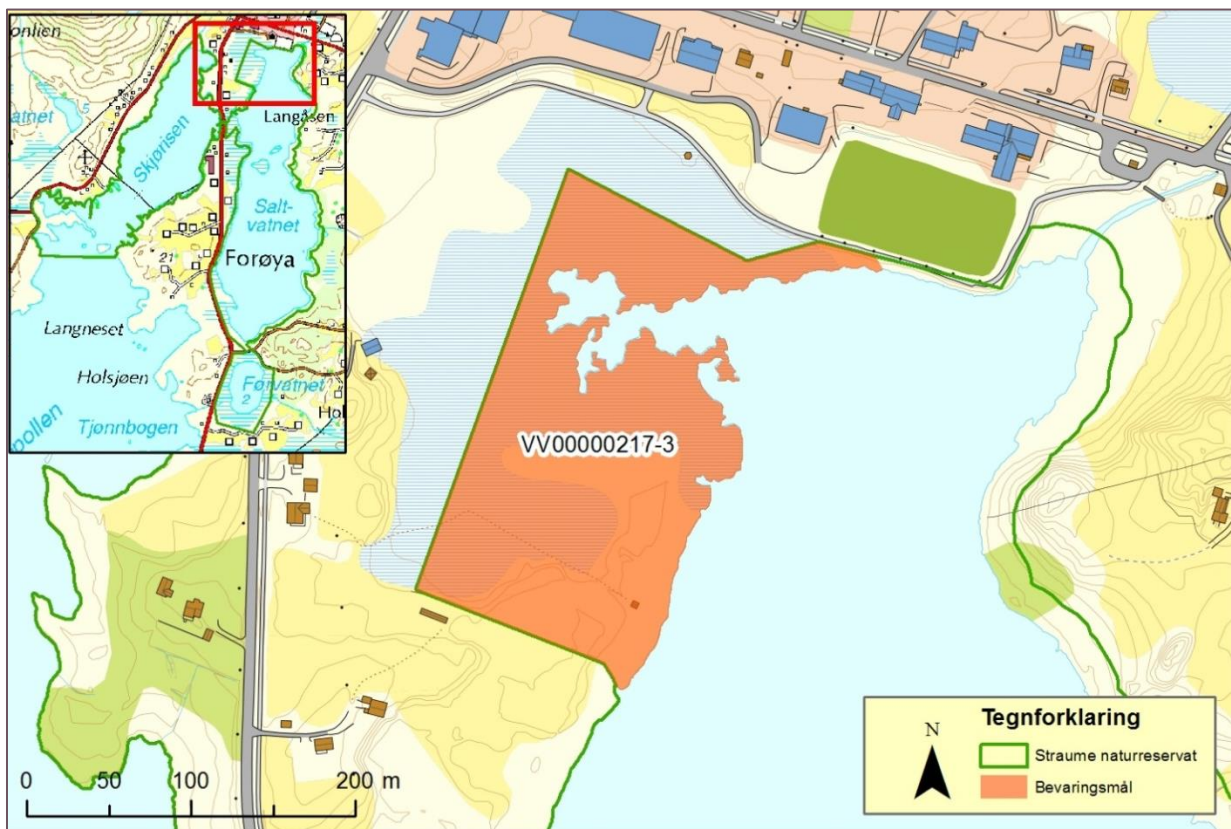
Tilstandsvariabelen for fremmedartsinnslag (FA) klassifiseres ut fra registrering eller manglende registrering av hagelupin og tromsøpalme innenfor overvåkingsobjektet (figur 4). I 2011 ble ingen av artene registrert innenfor overvåkingsobjektet og tilstanden ble satt til god.

Tabell 4: Fremmede arter er registrert i nærheten av Straume naturreservat. Satte bevaringsmål og tilstandstrinn danner grunnlag for overvåking av hagelupin og tromsøpalme

| Bevaringsmål | Overvåking | | | Tilstand | | | | |
|--|---------------------------|-------|----------|----------------------|--------------------------|---|---------------|---|
| | NiN-tilstands variabel | Start | Frekvens | NiN-variasjons trinn | Forklaring | Fremmedarts-innslag (FA) - variasjonst rinn | Tilstands mål | Tilstand-målenhet |
| Innen overvåkningsobjekt VV00000217-3 skal Fremmedarts-innslag (FA) ha god tilstand. | Fremmed arts-innslag (FA) | 2015 | 0/4/8/12 | 1 | Ingen fremmedartsinnslag | God | 0 | Registrering enkeltplanter – tromsøpalme og hagelupin |
| | | | | ≥2 | Fremmedartsinnslag | Dårlig | ≥ 1 | Registrering enkeltplanter – tromsøpalme og hagelupin |

Overvåking

Hvert fjerde år skal overvåkningsobjekt VV00000217-3 sjekkes for hagelupin og tromsøpalme. Utsjekken må skje før frøsetting, det vil si i perioden fra 1. mai til 30.juni. Hvis planter registreres må alle eksemplarene fjernes med luking og en til to oppfølgingsturer må gjennomføres i samme vekstsesong samt at lokaliteten må oppsøkes hvert år de neste fire årene.



Figur 4. Kart over overvåkningsobjekt VV00000217-3, fremmedartsinnslag (FA) i Straume naturreservat

Tabell 5: Beskrivelse av hagelupin og tromsøpalme – fra Artsdatabanken

Utseende: Hagelupin tilhører erteplantefamilien Fabaceae. Den er flerårig (men kortlevd), 50–150 cm høy og har opprette, ugrenete stengler som ender i en blomsterklase.

Planten har mange grunnblad og spredtstilte blad oppover stengelen. Bladene er koplete, med 10–15 avlange, tilspissede småblad. Blomstene er vanligvis blå eller blå-hvite, men hvite, blekgule, rosa og fiolette blomster forekommer.

Fruktene er store, lyshårete belger.



Utseende: Tromsøpalme er en stor og robust art som tilhører skjermplantefamilien (*Apiaceae*). Planten er vanligvis 2-3 meter høy, men kan i noen tilfeller bli atskillig høyere. Stengelen som er omlag 5 cm i diameter er hul og har forgreininger med mindre sidegrener (skjermer). Hovedskjermen i toppen av planten er 20-50 cm bred, og hvit under blomstring. Bladene er finnete med kort tilspissede fliker og kan bli opptil 2 meter lange, spesielt på skyggefulle områder.

Forvekslingsmuligheter: Kan forveksles med andre bjørnekjeksarter, og da spesielt kjempebjørnekjeks. De mest markante forskjellene er at stengelen til kjempebjørnekjeks har en rød flekket pigmentering, mens tromsøpalmen har en mer jevn rød pigmentering, ofte med helt rød stengelbasis. Morfologien kan imidlertid variere, og det kan i noen tilfeller være vanskelig å skille disse to artene.



Vedlegg 4 - Samlet tiltaksbeskrivelse med kostnadsoverslag og fremdriftsplan

Tabell 1. Samlet tiltaksbeskrivelse i prioritert rekkefølge - anslag av kostnader, akseptert tidsfrist og antatt finansieringskilde

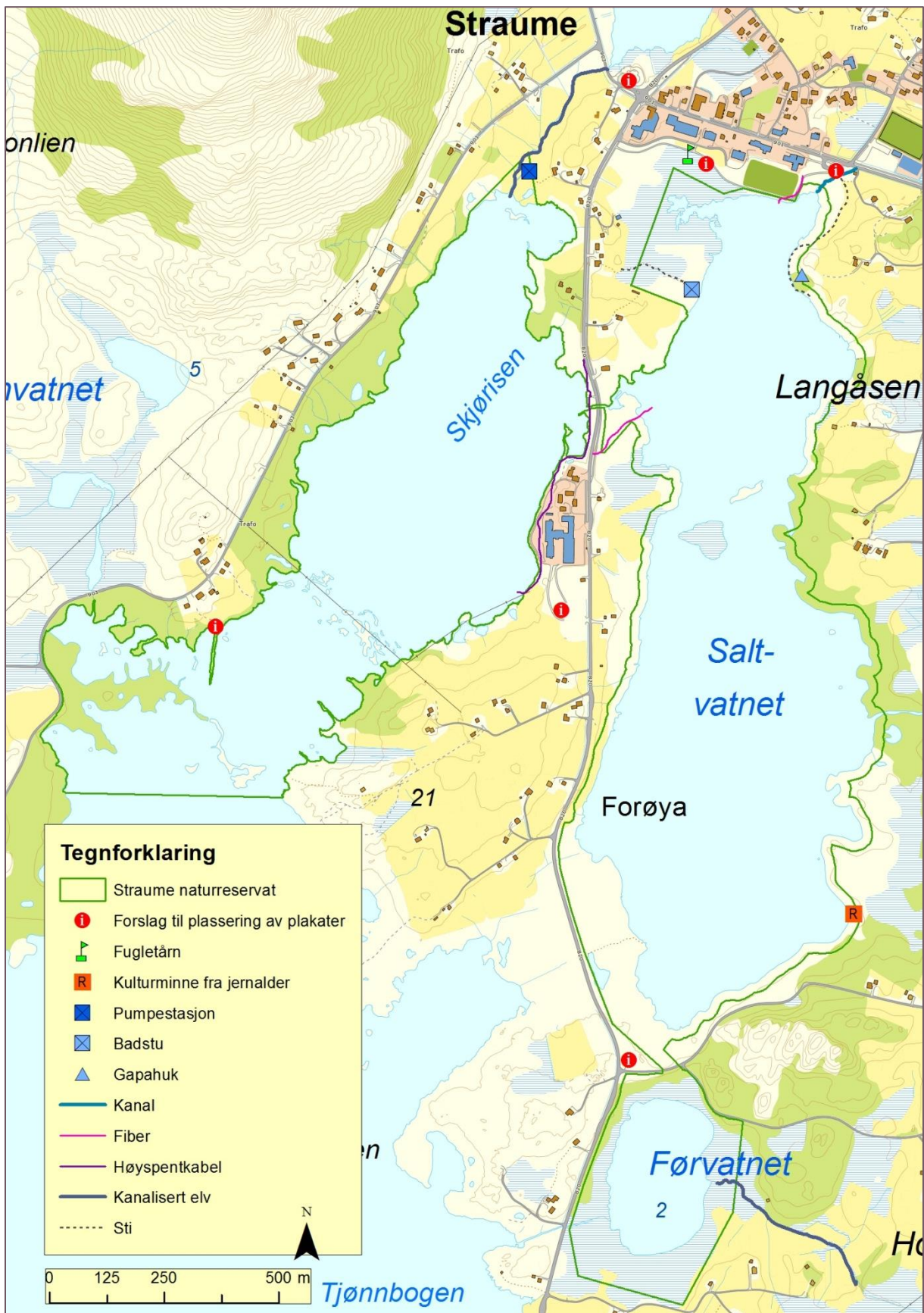
| | Tiltak | Når | Ansvarlig | Kostnad (inkl mva) | Finansiering | Bevarings mål |
|----|---|----------------|--|-----------------------------|----------------------------|----------------------|
| 1. | Åpne deler av Saltvatnet | 2015/ 2016 | FM initierer, Bø kommune, NVE | * | Bestillingsdialog | VV00 0002 71-1 |
| 2. | Kartlegging av våtmarksfugl | 2021 | FM | 75. 000,- | Bestillingsdialog | |
| 3. | Planting av kantsone | 2015 - 2016 | FM initierer, Bø kommune | 30.000,-** | Bestillingsdialog | |
| 4. | Plakater / underskilt om båndtvang | 2014 | FM initierer, SNO engasjeres i felt | | Bestillingsdialog, avklart | |
| 5. | Fangst av mink | Årlig | FM initierer, Straume fiskeforening gjennomfører | 5.000,- | Bestillingsdialog | |
| 6. | Merking av kraftlinje | 2015 | FM initierer, Vesterålskraft | 7500,- - 10 000,- *** | Bestillingsdialog | |

* Kostnad avklares i tiltaksplan som utarbeides før tiltak igangsettes- samarbeid med Bø kommune, grunneier og NVE

**Etter NVE rapport om tiltak i vassdrag - etablering av vegetasjonssoner langs Børselva, NVE 2006

***Etter Jacobsen m.fl. 2012

Vedlegg 5 - Kart over informasjonstiltak og ulike tekniske inngrep



Vedlegg 6 - Begrepsforklaring

Bevaringsmål og bevaringsmålobjekt

Et bevaringsmål er en kort beskrivelse av en ønsket tilstand for en naturtype (evt. annet kartobjekt). Kartobjektet som det da er knyttet bevaringsmål til kalles bevaringsmålobjekt. Ofte er slike objekt allerede etablert, f.eks. i NiN-databasen/Naturbasen.

Den norske rødlista er en oversikt over plante- og dyrearter som på en eller annen måte er trua av utryddelse, er utsatt for betydelig reduksjon eller er naturlig sjeldne. Dette er arter som er sårbare for menneskelig aktivitet. Den siste rødliste var utarbeidet i 2010 og inneholder fem kategorier:

- RE** – Regionalt utryddet (Regionally Extinct)
- CR** – Kritisk truet (Critically Endangered)
- EN** – Sterkt truet (Endangered)
- VU** – Sårbare (Vulnerable)
- NT** – Nær truet (Near Threatened)
- DD** – Datamangel (Data Deficient)

Emerald Network er et nettverk av viktige områder og arter i Europa under Bernkonvensjonen. Bernkonvensjonen formål er å verne om europeiske arter av ville dyr og planter og deres levesteder.

NiN trinndeling

I NiN-kartlagte områder er det ofte registrert tilstandsvariabler med et tilhørende NiN-trinn (eks. FA-Fremmedartsinnslag = 2). Overvåkingsdata kan brukes for å angi NiN-trinn for en tilstandsvariabel. Dersom overvåkingsdata viser endringer i fremmedartsinnslaget, kan det derfor være aktuelt å revidere NiN-trinnet som er gitt i kartleggingsdataene. Hvis forvaltningsmyndigheten ønsker å overvåke en tilstandsvariabel som ikke er plassert på et NiN-trinn, må man selv fastsette trinnet. Hjelp til dette finnes i «Hakkespettboka» eller Artsdatabankens naturtypebase.

Overvåkingsmetode

Overvåking av tilstand skjer etter en overvåkingsmetode. Metoden har alltid geografiske egenskaper (f.eks. bevaringslinje, transekt, overvåkingsrute), og skal kunne vises på kart. Dette kartobjektet beskriver metoden, og det skal etter hvert utvikles en metodedatabase der metoden kan lagres (se *dataadministrasjon*). Overvåkingsmetoden skal også inkludere en beskrivelse av hvordan data skal innhentes. Beskrivelsen kan bestå av tekst og illustrasjonsfoto. Det er avgjørende at metoden er godt dokumentert og kan gjentas. Overvåkingen skal alltid resultere i et tall, eller ja/nei.

Slå opp i «Hakkespettboka» og velg overvåkingsmetode for tilstandsvariabelen (i nesten alle tilfeller anbefales en enkel form for strukturert bevaring).

Tilstandsklasser

Samtidig med at forvaltningsmyndigheten fastsetter bevaringsmål, skal de også gi konkrete grenseverdier for tre tilstandsklasser; *god tilstand*, *middels tilstand* eller *dårlig tilstand*. Lokal overvåking av en tilstandsvariabel, vil resultere i et tall eller ja/nei. Dette resultatet plasserer

variabelen i en av de tre tilstandsklassene. Det er forvaltningsmyndigheten som fastsetter grenseverdiene for disse tilstandsklassene. Det kan være aktuelt å justere grenseverdiene når man får tilgang til konkrete overvåkingsdata.

Målt tilstand for den aktuelle tilstandsvariabelen kan "oversettes" til et NiN-trinn (eller egendefinert trinn). «Hakkespettboka» har forslag på hvordan målt tilstand kan koples til et NiN-trinn.

Tilstandsvariabler

Man bruker en eller flere tilstandsvariabler (eks. Fremmedartsinnslag (FA)) for å måle tilstanden til bevaringsmålobjektet. De fleste tilstandsvariablene er definerte i Artsdatabankens Naturtypebase (variasjon-tilstandsøkolinier). Miljødirektoratet har utarbeidet en håndbok («Hakkespettboka») som viser hvordan utvalgte tilstandsvariabler bør brukes av forvaltningen.

Tiltak

Dersom bevaringsmålets tilstand utløser tiltak, kan det være behov for å definere hvilket område tiltaket skal gjøres i. Dette gjøres evt. i SNOs verneområdelogg.

Vanndirektivet

Vanndirektivet er et av EUs viktigste og mest omfattende og ambisiøse miljødirektiver. Hovedformålet er å sikre beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet, og om nødvendig iverksette forebyggende eller forbedrende miljøtiltak for å sikre miljøtilstanden i ferskvann, grunnvann og kystvann.

Vanndirektivet har som generelt målet at alle vannforekomster minst skal opprettholde eller oppnå god tilstand i tråd med klassifiseringssystemet. Klassifiseringssystemet definerer grensene mellom de 5 klassene (svært god, god, moderat, dårlig og svært dårlig) for ulike vanntyper. Grensen mellom god-moderat definerer miljømålet for vannforekomsten. Utgangspunktet for klassifiseringssystemet er naturtilstanden (uten menneskelig påvirkning), og systemet fastsetter hvor stort avvik fra naturtilstanden som kan aksepteres.

Nordland er en vannregionmyndighet som igjen er inndelt i vannområder. Nordland fylkeskommune er vannregionmyndighet for vannregionen, mens Fylkesmannen i Nordland har ansvaret for det miljøfaglige arbeidet.



Statens hus

Moloveien 10

tlf: 75 53 15 00 || fax: 75 52 09 77

fmnopost@fylkesmannen.no

www.fmno.no

www.facebook.com/FylkesmannenNO

www.twitter.com/FMNOndland



ISBN nummer: 978-82-92558-60-7